INSTITUTIONEN FÖR PEDAGOGIK OCH SPECIALPEDAGOGIK

Rektorers och lärares beskrivningar om de estetiska ämnenas karaktär och betydelse för elevers lärandeprocess och kunskapsutveckling

Karzan Perdawidi

Uppsats/Examensarbete:	PDAU61 15 hp
Program och/eller kurs:	Magister i Utbildningsledarskap
Nivå:	Avancerad nivå
Termin/år:	Ht/2022
Handledare:	Susanne Gustavsson
Uppsats Examinator:	Marianne Dovemark

Abstract

Uppsats/Examensarbete:	PDAU61 15 hp
Program och/eller kurs:	Magister i Utbildningsledarskap
Nivå:	Avancerad nivå
Termin/år:	Ht/2022
Handledare:	Susanne Gustavsson
Uppsats Examinator:	Marianne Dovemark
Nyckelord:	Estetiska ämnen, rektorer, lärare, karaktär, lärande

---

Syfte: Syftet med studien är att undersöka de estetiska ämnenas roll och funktion i grundskolans undervisning utifrån rektorers och lärares beskrivningar om de estetiska ämnenas karaktär samt betydelse för elevers lärandeprocess och kunskapsutveckling. Studiens frågeställningar är dels hur rektorer respektive lärare beskriver de estetiska ämnenas karaktär samt vilka beskrivningar rektorer respektive lärare i grundskolans estetiska ämnen har om ämnenas betydelse för elevers lärandeprocess och kunskapsutveckling.

Teori: Teoretiska utgångspunkter för studien är dels läroplansteorier och Lindströms teori om lärande i de estetiska ämnena. I läroplansteorin används olika läroplanskoder såsom *realistisk läroplanskod, moralisk läroplanskod* och *rationell* och *medborgerlig läroplanskod.* I studien används även Lindströms teori via begreppen *Lärande om, med, i* och *genom.*

Metod: Metoden baseras på en intervjubaserad kvalitativ undersökning. Informanterna består av fem rektorer och fem lärare som undervisar i ämnena bild, slöjd och musik på grundskolan.

Resultat: Resultatet visar på rektorernas och lärarnas syn på de estetiska ämnenas karaktär utifrån rubrikerna *Kreativitet, Det praktiska, Det tolkningsbara, Annan typ av kommunikation* och *Frihet inom ramen.* Ämnenas betydelse presenteras utifrån rubrikerna *Estetiska uttryck i andra skolämnen, Ämnesövergripande arbetssätt med estetiska uttrycksformer som medel, Fördjupning i de estetiska ämnena via olika tekniker, Användbarhet, Tålamod att lösa problem* och *Inkludering och Personlig utveckling.* Studiens slutsatser visar på att de estetiska ämnena inte är lika mätbara som andra skolämnen, vilket kan bädda för kollegialt arbete. En annan slutsats är att studiens resultat kan underlätta och tydliggöra de estetiska ämnenas karaktär och förhoppningsvis bli ett material för pedagogers och rektorer som kan vara till hjälp i ett förändringsarbete.

Innehållsförteckning

1. Inledning 4

2. Syfte och frågeställning 5

3. Bakgrund 5
3.1. Skolans uppdrag 5
3.2. Pedagogiskt ledarskap 6
3.3. Kursplanen för bild, slöjd och musik 7
3.4. Sammanfattning 8

4. Tidigare forskning 9
4.1. Undervisning i estetiska ämnen 9
4.2. Ledarskap 10
4.3.Sammanfattning 11

5. Teori 11
5.1. Läroplansteori 11
5.2. Formuleringsaspekten 12
5.3. Transformeringsaspekten 13
5.4. Lindströms teori om de fyra estetiska lärandeformerna 13

6. Metod 15
6.1. Val av metod 15
6.2. Urval 15
6.3. Undersökningsgrupp 16
6.4. Intervjuguide 16
6.5. Genomförande 17
6.6. Resultatfasen 17
6.7. Analysfasen 18
6.8. Validitet och reliabilitet 19
6.9. Etiska överväganden 20

7. Resultat 21
7.1. Ämnenas karaktär (lärare) 21
7.1.1. Kreativitet 21
7.1.2. Det praktiska 22
7.1.3. Det tolkningsbara 22
7.2. Ämnenas karaktär (rektorer) 23
7.2.1. Kreativitet 23
7.2.2. Annan typ av kommunikation 23
7.2.3. Frihet inom ramen 24
7.3. Ämnenas betydelse (lärare) 25
7.3.1. Estetiska uttryck i andra skolämnen 25

7.3.2. Ämnesövergripande arbetssätt med estetiska uttrycksformer som medel 26
7.3.3. Fördjupning i de estetiska ämnena via olika tekniker 26
7.3.4. Användbarhet 26
7.3.5 Tålamod för att lösa problem 27
7.4. Ämnenas betydelse (rektorer) 28
7.4.1. Inkludering och personlig utveckling 28
7.5. Sammanfattning 30

8. Resultatanalys 32
8.1. Nytänkande 32
8.2. Tolkningsbarhet 32
8.3. Utrusta eleverna inför livet och till vardagen 33
8.4. Inkludering och personlig utveckling 34
8.5. Estetiskt ämne som verktyg för att lära sig andra ämnen 35
8.6. Andra skolämnen som verktyg för att framställa något estetiskt 35
8.7. Estetiska ämnen för estetik 36
8.9. Sammanfattning 37

9. Diskussion 38
9.1. Slutsatser och förslag på vidare forskning 39
9.2. Metoddiskussion 40

10. Referenser 41

11. Bilaga 44

1. Inledning

Estetiska uttryck har en viktig roll för individens tänkande och lärande. Människor kan utveckla sin kreativitet, nyfikenhet och sin identitet genom skapande av estetiska uttryck såsom bild, musik och slöjd (Skolverket, 2022). I Skolverkets kursplan för estetisk verksamhet beskrivs att de estetiska ämnena innebär ett praktiskt övande med uttrycksformer där människor ökar sitt deltagande i samhällets kulturliv, stärker tilltron till den egna skapande och problemlösande förmågan (Skolverket, 2022). Enligt Skolverket (2015a) finns det många likheter mellan ämnena bild, musik och slöjd. Det gäller bland annat elevers intresse och lust för de estetiska ämnena där elever utvecklar sina förmågor att skapa (Skolverket, 2015a). En annan likhet är att dessa ämnen kopplas till kreativitet, skapande och förmågan att lösa problem. De har även stor betydelse för hur vi människor tänker och upplever omvärlden. Via de estetiska ämnena kan också elever utveckla kommunikationsförmågan och förmågan att utveckla idéer, tankar och kunskaper och förmågan att reflektera och analysera olika innehåll och uttryck i samhället (Lgr 22, 2022).

Kunskaper och förmågor via de estetiska ämnena kan ses även som viktiga faktorer för samhällsutveckling, både socialt och ekonomiskt. I den postindustriella världen tar automatisering och robotar över det mesta, vilket gör att behovet av kreativitet ökar i samhället. Trots att estetiska uttryck bidrar till kreativitet, som i sin tur hänger ihop med den ekonomiska utvecklingen i samhället, tas inte det på allvar i skolvärlden (Läraren, 2021). De senaste åren har de estetiska ämnenas undervisningstimmar minskat på grundskolan (Läraren, 2021). I timplanen för grundskolan har ämnena bild och musik 230 timmar totalt och slöjd 330 timmar. Skillnaden är stor i jämförelse med till exempel svenska som har 1490 timmar och matematik som har 1230 timmar. Denna fördelning av undervisningstimmar visar att andra skolämnen prioriteras mer. Trots för få undervisningstimmar i dessa ämnen betonar Skolverket (2015a) även problematik kring undervisningens arbetssätt för de estetiska ämnena, både utifrån lärarnas och rektorernas ansvar, där rektorerna har bristande kunskap i ledningen för dessa ämnen och inte är aktiva i uppföljning och utvärdering.

Min erfarenhet som bildlärare är att bildämnet inte alltid får det stöd som skulle behövas från ledningen. Skolinspektionen (2010) beskriver brist på rektorernas pedagogiska ledarskap. Rapporten granskar rektorernas arbete där Skolinspektionen anser att rektorer har svårigheter att bedriva ett pedagogiskt ledarskap i skolan (Jarl, 2013). Rektorerna ska ansvara för skolutvecklingen där alla elever ska nå målen så långt som möjligt. Detta görs genom att rektorer sätter sig in i kursplaner, ämnesplaner och lärarnas arbetssätt och undervisning. Rektorer ska hålla sig informerade om undervisningen genom till exempel klassrumsbesök och genom att regelbundet följa upp och utvärdera lärarnas undervisning (Ståhlkrantz, 2019: 41-44).

Sammanfattningsvis bidrar de estetiska ämnena till kreativitet och skapande, vilket har stor betydelse för elevens lärande och skolans mål. Att utöva de estetiska ämnena förväntas öka kommunikationsförmågan och förmågan att uttrycka olika budskap, utvecklar idéer, tankar, kunskaper och bidra till samhällsutveckling både socialt och ekonomiskt (Läraren, 2021). Brist på dessa kunskaper och förmågor kan därför leda till att individen och samhället missar det som de estetiska ämnena erbjuder.

Föreliggande studie kan bidra till kunskapsutveckling och förtydliga lärares och rektorers beskrivningar om både ämnenas karaktär och också förklara betydelsen som finns i dessa ämnes praxis för lärande. Studien kan också bidra till ny kunskap om på vilka sätt kunskap om ämnets karaktär kan formas och uttryckas via kreativitet och skapande, vilket visar nya och fria arbetssätt att söka kunskap på. Resultatet visar vilka kunskaper som rektorer respektive lärare har i dessa ämnen. Studien kan lyfta fram aspekter som ses som en nyckel till sättet att utveckla och lära sig nya kunskaper på, både inom och utanför skolans värld. Utifrån detta perspektiv tycker jag att det är relevant att undersöka lärares respektive rektorers beskrivningar om de estetiska ämnenas karaktär och betydelse i grundskolans undervisning i en kvalitativ undersökning med lärare och rektorer.

2. Syfte och frågeställning

Syftet är att undersöka de estetiska ämnenas roll och funktion i grundskolans undervisning utifrån rektorers och lärares beskrivningar om de estetiska ämnenas karaktär samt betydelse för elevers lärandeprocess och kunskapsutveckling. Frågeställningarna är:

- Hur beskriver rektorer respektive lärare de estetiska ämnenas karaktär?
- Vilka beskrivningar har rektorer respektive lärare i grundskolans estetiska ämnen om ämnenas betydelse för elevers lärandeprocess och kunskapsutveckling?

3. Bakgrund

För att få en inblick i betydelsen för lärande i estetiska ämnen behandlar följande avsnitt skolans och de estetiska ämnenas uppdrag i samhället. Här nedan belyses även pedagogiskt ledarskap där rektorer ska ta ansvar för bland annat kvalité i undervisningen. Nedan beskrivs och jämförs även kursplanens syfte för dessa ämnen.

3.1. Skolans uppdrag

Enligt läroplanen för grundskolan (Lgr 22, 2022) har skolan i uppdrag att överföra kulturarv såsom värden, traditioner, språk och kunskaper från en generation till nästa. Skolan ska främja lärande hos elever så att de stimuleras att utveckla kunskaper. Skolan ska också främja personlig utveckling och skapa förutsättningar för individer att utveckla sig till aktiva, kreativa, kompetenta, ansvarskännande individer och medborgare. Målet med utbildningen beskrivs bland annat som att elever ska kunna skapa och lösa problem och omsätta idéer i handling på ett kreativt sätt. Vidare ska eleverna ta del av olika uttrycksformer såsom språk, bild, musik, drama och dans samt utveckla kännedom om samhällets kulturutbud. Skolans uppdrag är att främja kunskap och uppfostra

ansvarsfulla individer i samhället. Dessa kunskaper ska elever få nytta av i sina framtida studier, arbetsliv och även för sin personliga utveckling. Estetiska ämnen har varit skolämnen länge. De estetiska ämnena har stor betydelse för att utveckla och träna förmågor som kreativitet, analysförmåga, skapande, förmågan att tolka, uttrycka och kommunicera (Skolverket, 2015a). Kursplanen för de estetiska ämnena har enligt Skolverket (2015a) historiskt fokuserat på framställning och musicerande i bild, slöjd och musik, men numera har ämnena *teoretiserats* genom att elever använder sig av att tala om, skriva och analysera konstnärliga arbeten.

Skolverket (2015a) menar att efter Lgr11 har det blivit tydligare i kursplanen hur undervisningen ska genomföras för tydligare bedömning och lärarnas arbetssätt. Skolverket (2015a) menar att eleverna vet mer idag om vilka förväntningar som finns på dem för att uppnå kunskapskraven. Men det finns fortfarande utmaningar att implementera styrdokumenten i undervisningen eftersom alla elever inte kan träna alla förmågor. Detta beror på att kursplanen fram tills Lgr 11 hade mer fokus på framställning i bild och slöjd respektive musicerande i musik. Musicerande och framställning utgjorde ämnenas kärnor under lång tid. Dessa arbetssätt har fortsatt trots de nya styrdokumentens betoning på det så kallade *teoretiska* (Skolverket, 2015a). Detta är inte överraskande med tanke på att nya reformer såsom nya styrdokument och den nya kursplanen tar tid att slå igenom (Skolverket, 2015a). Förutom utmaningar att implementerar styrdokumenten i undervisningen fullt ut finns det andra utmaningar kring dessa ämnen såsom en betygsinflation där elever generellt få högre betyg jämfört med andra skolämnen (Skolverket, 2015a). Lärarna har utmaningen att bedöma elevernas förmåga och kunskap utifrån samma måttstock som övriga ämnen. För att minska utmaningarna ska huvudman och rektor stödja lärarna för att främja lärande och kunskapsutveckling hos elever, till exempel att rektorer ska stödja arbetet med gemensamma rutiner och former för att utvärdera elevernas kunskaper (Skolverket, 2011). Skolverket (2015a) visar i sin rapport om nationella ämnesutvärderingar på de estetiska ämnena bild, musik och slöjd, olika bilder av rektorernas engagemang och utvärdering av dessa ämnen. Resultatet visar att rektorerna inte är aktiva i uppföljning och utvärdering av de tre ämnena. Varje skolenhet ska bedriva sitt eget kvalitetsarbete där rektor och lärare ska ta ansvar för undervisningens kvalitet samt för det systematiska kvalitetsarbetet (Skolverket, 2015a).

3.2. Pedagogiskt ledarskap

Begreppet pedagogiskt ledarskap är tvetydigt. Det finns inte en precis definition om det, men i denna studie relateras det till ledning av skolutvecklingsprocesser. I Lpo 94 stod det för första gången om rektorer som en pedagogisk ledare (Ståhlkrantz, 2019: 41-44). Enligt skollagen ska rektorn leda och samordna det pedagogiska arbetet på skolan (SFS 2010:800, 2 kap. 9 §). Skolan ska således ledas av rektorn som pedagogisk ledare som ansvarar för styrning av organisationen. Pedagogiskt ledarskap innefattar att rektorn tar ansvar för undervisningens kvalitet vilket kräver insyn i undervisningen. Detta ansvar gör rektorer genom att ha närmare kontakt med lärare via exempelvis levande diskussioner om undervisningen och elevernas resultat (Ståhlkrantz, 2019: 41-44).

Det finns inte mycket anvisningar om vad en pedagogisk ledare är, utan det är upp till varje rektor att tolka begreppet som en del av sitt uppdrag. Rektorer kan däremot få kunskap i sitt uppdrag genom att läsa och sätta sig in i lagar, förordningar, föreskrifter, allmänna råd och rekommendationer. Syftet med det pedagogiska ledarskapet är att förbättra elevernas lärande och kunskapsutveckling (Ståhlkrantz, 2019: 41-44). Skolinspektionen (2010) anser att det finns brist i rektorers kunskap kring pedagogiskt ledarskap. Det finns utmaningar för rektorer att bedriva ett

pedagogiskt ledarskap (Jarl, 2013). För att möta dessa utmaningar har därför Skolinspektionen gjort särskilda förbättringsområden för rektorerna där rektorer ska utveckla sina arbetssätt för att kunna följa upp, utvärdera och ge återkoppling till lärarna och deras undervisning (Skolinspektionen, 2010).

3.3. Kursplanen för bild, slöjd och musik

Kursplanen för bild (Lgr 22) beskriver att bild har stor betydelse för människors sätt att tänka, lära och uppleva sig själva och omvärlden. I vardagen är vi omringade av bilder som har stor betydelse för oss, där människor får olika budskap och information via bilder. Via bilder uttrycker sig individer, kommunicerar och får information, vilket bidrar till att individer utvecklar sin kreativitet och skapande förmåga (Lgr 22). Syftet med ämnet bild sammanfattas som:

- förmåga att kommunicera med bilder för att uttrycka budskap,
- förmåga att skapa bilder med olika tekniker, verktyg och material,
- förmåga att utveckla idéer samt välja och motivera tillvägagångssätt utifrån syftet med bildarbetet, och
- förmåga att analysera samtida och historiska bilders innehåll, uttryck och funktioner (Lgr 22).

Kursplanen för slöjd (Lgr 22) innebär att elever tillverkar föremål för att bearbeta material och använda sig av olika verktyg. Slöjden presenteras som en form av skapande där elever söker konkreta lösningar via både manuellt och intellektuellt arbete.

> Slöjd innebär manuellt och intellektuellt arbete i förening vilket utvecklar kreativiteten och handlingsberedskapen samt stärker tilltron till den egna förmågan att hantera olika praktiska problem i vardagen.
> (Lgr 22).

Detta leder till att individer utvecklar kreativitet och stärker tilltron till sin egen förmåga att hantera och lösa praktiska problem i vardagen (Lgr 22). Syftet med ämnet slöjd sammanfattas som:

- förmåga att formge och framställa föremål i olika material med hjälp av lämpliga verktyg och hantverkstekniker,
- förmåga att utveckla idéer samt välja och motivera tillvägagångssätt i slöjdarbetet utifrån syftet med arbetet, och
- förmåga att reflektera över arbetsprocesser och resultat utifrån kvalitet, uttryck och hållbar utveckling (Lgr 22).

Ämnet musik har olika funktioner och betyder olika saker för individens identitetsutveckling. Kunskaper i musik ses som en möjlighet för individer att delta i samhällets kulturliv. Syftet med ämnet musik sammanfattas som:

- förmåga att sjunga och spela i olika musikaliska former och genrer,
- förmåga att skapa musik samt uttrycka och kommunicera tankar och idéer i musikalisk form, och
- förmåga att uppleva och reflektera över musikens innehåll, funktion och betydelse i olika sociala, kulturella och historiska sammanhang (Lgr 22).

Alla dessa tre ämnen har många likheter. Flera ord och formuleringar upprepas i kursplanerna för bild, slöjd och musik. Det som är gemensamt kan sammanfattas som att uttrycka olika former, utveckla idéer, reflektera och analysera budskap och uttryck. Att uttrycka olika former är en likhet

i ämnena men det finns även skillnader om hur detta uttryck formas. I bild och slöjd beskrivs uttryck via olika tekniker, verktyg och material, medan i musikämnet presenteras uttryck som olika musikaliska former och genrer. Att utveckla idéer är också gemensamt för alla dessa tre ämnen. I bildämnet ska ämnet bidra till att elever utvecklar idéer samt väljer och motiverar tillvägagångssätt utifrån syftet med bildarbetet. Detta gäller även slöjd men istället för bildarbete beskrivs det som slöjdarbete och i musik som den musikaliska formen. Den tredje förmågan är att analysera och reflektera, vilket också är gemensamt för dessa tre ämnen, men med skillnad i vad som ska analyseras och reflekteras. I bildämnet ska tex. samtida och historiska bilders innehåll, uttryck och funktioner analyseras. I slöjd ska arbetsprocesser och resultat utifrån kvalitet, uttryck och hållbar utveckling analyseras. I musik ska musikens innehåll, funktion och betydelse i olika sammanhang analyseras.

3.4. Sammanfattning

Skolans uppdrag är att skapa förutsättningar för individer att utveckla sig till aktiva, kreativa, kompetenta, ansvarskännande individer och medborgare (Lgr 22, 2022). De estetiska ämnena har stor betydelse för att utveckla och träna förmågor såsom kreativitet, analysförmåga, skapande, förmågan att tolka, uttrycka och kommunicera. Dessa ämnen har historiskt fokuserat på framställning, men numera har ämnena teoretiserats genom att elever använder sig av exempelvis bildanalys (Skolverket, 2015a). Detta har lett till att elever vet mer idag om vilka förväntningar som finns på dem för att uppnå kunskapskraven. Det finns dock fortfarande utmaningar kring bedömning och elevernas kunskapsutveckling (Skolverket, 2015a). För att minska utmaningarna ska rektorer stödja lärarna för att främja lärande och kunskapsutveckling hos elever, men rektorerna är inte aktiva i uppföljning och utvärdering av dessa ämnen (Skolverket, 2011).

I denna undersökning relateras begreppet pedagogiskt ledarskap till ledning av skolutvecklingsprocesser, där rektorer ska leda och samordna det pedagogiska arbetet på skolan (SFS 2010:800, 2 kap. 9 §) och ta ansvar för undervisningens kvalitet genom att sätta in sig i lagar, förordningen styrdokument och kursplan för skolans ämne (Ståhlkrantz, 2019: 41-44). Skolinspektionen har gjort särskilda förbättringsområden för rektorerna där rektorer ska utveckla sina arbetssätt för att kunna följa upp, utvärdera och ge återkoppling till lärarna och deras undervisning (Skolinspektionen, 2010).

Slutligen presenteras kursplanen för de estetiska ämnena. Det finns många likheter i innehållet men olikheter i arbetssätt och uttryck. Det gemensamma gällande innehållet handlar exempelvis om att utveckla idéer, reflektera och analysera budskap och uttryck. Varje ämne uttrycks dock på sitt eget sätt, såsom musik via ljud och instrument, slöjd via bland annat textil och bild via bildframställning.

4. Tidigare forskning

I följande kapitel presenteras tidigare forskning kring undervisningens betydelse i de estetiska ämnena och rektorers syn på skolverksamheten. Den första artikel handlar om de estetiska ämnenas betydelse utifrån kategorierna *konstundervisning, undervisning i konst* och *undervisning genom konst.* Den andra studien handlar om att uppnå förståelse för läroplanen genom estetiska lärandeprocesser och kunskapsutveckling. Studien lyfter fram skillnader mellan konst och hantverk där konsten har betoning på själva processen snarare än produkten. Den tredje studien berör frågan om rektorernas kunskapsbrist om skolverksamheten och hur denna kunskapsbrist påverkar lärande. Den fjärde studien handlar om ledarskap och skolförbättring via rektorernas arbete.

4.1. Undervisning i estetiska ämnen

Sotiropoulou-Zormpala (2012) undersöker olika typer av undervisningssätt och vilka betydelser pedagogerna har för elevernas lärande. Sotiropoulou-Zormpala analyserar tre olika undervisningsmetoder som beskriver vilket förhållningssätt lärarna har till undervisningen enligt kursplanerna. Det ena handlar om *konstundervisning* där konsten läses för "konstens skull", vilket liknar Lindströms teori (2008) om *lärande i konst*. Den andra undervisningsmetoden handlar om undervisning *genom konsten* där konsten används som ett undervisningsverktyg i läroplanen. Den tredje metoden kallas för *estetisk undervisning* där konsten används som ett alternativ för att närma sig och bearbeta andra skolämnen. Sotiropoulou-Zormpala (2012) menar att de två första metoderna redan används regelbundet i grundskolans utbildning, medan den tredje kan betraktas som en kombination av de andra två. Den tredje kan kopplas till ämnesövergripande arbete i estetiska ämnen med de andra skolämnena (Sotiropoulou-Zormpala, 2012).

I likhet med Sotiropoulou-Zormpala skriver McLennan (2010) om estetiska processer i undervisningen. McLennan (2010) diskuterar i sin artikel *Process eller produkt? Argument för estetisk utforskning under de tidiga åren* skillnader mellan konst och hantverk i klassrum och hur läraren engagerar elever i estetiska ämnen. Författaren lägger mer vikt på processen än slutprodukten inom undervisningen. Ett levande klassrum skapas när läraren skapar möjligheter för barn att gå in i konsttillverkning, där eleverna är fria att utforska och experimentera och lära av varandra på vägen. Detta utforskande skapar en utbildningskultur som ger eleverna möjlighet att utvecklas som personer och hitta sig själv och sin plats i världen. Detta skapar möjligheten för ett livslångt lärande (McLennan, 2010).

McLennan (2010) menar vidare att öppna aktiviteter och processer har betydelse för lärande, och inte nödvändigtvis slutprodukten, vilket ger elever autentiska metoder för utforskning och lärande. Pedagogen har en viktig roll för att leda och uppmuntra elever regelbundet så att elever utforskar processen och inte nödvändigtvis fokuserar på skapandet av en produkt. Elever bör få befogenheter att skapa personliga förståelser om sig själv och sin plats i världen. Pedagogen bör, istället för deklarativ kunskap, ge barnen möjlighet att diskutera, ifrågasätta, experimentera och aktivt engagera sig inom estetiska ramar, vilket bidrar till att eleverna får ett vidgat perspektiv i livet (McLennan,

2010).

4.2. Ledarskap

Naidoo och Peterson (2015) gör en granskning av ledarskap och skolförbättring. Författarna menar att rektorer som skolledare är ansvariga för att utveckla och upprätthålla framgångsrika, effektiva skolor och utbildningssystem. Resultatet av granskningen visar på att ledare behöver känna till och leda "kärnverksamheten". I skolor innebär kärnverksamheten kännedom och genomförande av styrdokument såsom läroplanen, inklusive tillförlitliga system för bedömning av elevers utbildningsresultat och lärares effektiva praktik. I en global utbildningsmiljö, där skolsystem jämförs internationellt och där det ställs ökade krav på utveckling kräver skolsektorn ledare som är djupt involverade i förbättringen av undervisning och läroplan i skolor. Naidoo och Peterson (2015) menar att med skickliga skolledare kommer skolverksamheten att förbättras. Förutom kännedom om läroplanen presenteras flera fokusområden som skolledare kan arbeta mot. Detta kan sammanfattas som att skolledare skapar en vision och mål för optimal elevprestation. Rektorer informerar personalen om vilka förväntningar hen har på lärarens prestation och elevresultat. Rektorer stödjer lärare i processen för att uppnå dessa mål. Det innebär att rektorer måste vara väl insatta i läroplanen, undervisningsmetoder och bedömning (Naidoo och Peterson, 2015). Naidoo och Peterson (2015) menar att ju mer ledarskapsegenskaper som tillhandahålls av skolrektorer, desto mer sannolikt är det att eleverna uppnår målen. Mestry och Govindasamy (2021) studerar i en fallstudiedesign beskrivningar från lärare och skolledning om rektors ledande roll i skolan. Författarna menar att rektorer som bygger starka samarbetskulturer genom att ge konstruktiv kritik och hittar lösningar på utmaningar tillsammans, bidrar till kunskapsutvecklingen och lärande hos elever. Forssten (2017) undersöker i sin avhandling rektorers pedagogiska ledarskap. Författaren ser på pedagogiskt ledarskap som något positivt och nödvändigt för rektorers professionsutveckling och skolförbättring. Rektorernas pedagogiska ledarskap handlar om att rektorer bland annat skaffar sig kunskap om skolans olika komponenter och därefter ser till hur förbättring går till. Studiens resultat visar att rektorernas pedagogiska ledarskap handlar om att rektorer orkestrerar skolans omgivande arrangemang och möjliggör lärande. Forssten (2017) menar vidare att rektorers pedagogiska ledarskap har en tydlig viljeinriktning mot elevernas lärande och visar att det är ett ledarskap som stärks när flera i ledningen och personalen delar på ansvaret.

Ludvigsson och Falkner (2019) visar i sin studie om rektorers ledarskap att rektorernas brist på kunskap om verksamheten påverkar betydelsen för lärande hos elever. Resultatet visar att lärarna upplever att deras uppdrag är otydliga och att det finns brist i kunskap hos rektorer för att handla och leda verksamheten. Detta leder till att ansvariga rektorer inte kan stödja lärarna i sina roller fullt ut. Läraren är medvetna om att rektorn har en avgörande betydelse i verksamheten. Enligt Ludvigsson och Falkner (2019) konstaterar Skolinspektionen bristande kunskap hos många rektorer när det gäller styrdokument för verksamheten som är ett strukturellt problem på nationell nivå. Vidare menar Lorenza (2021) att rektors syn och kunskap om estetiska ämnen och konst påverkar hela skolans syn på de estetiska ämnena i skolan. Det påverkar vilka resurser som används till undervisningen, som i sin tur påverkar elevernas lärande och intresse för konst. Rektorns egen syn på konst i kombination med sitt ledarskapsfokus avgör platsen och profilen för den lokala ämnesplanen för estetiska ämnen inom skolan, vilket kan formas i vilka resurser som finns för dessa ämnen och hur engagerade och insatta rektorerna är i undervisningen för estetiska ämnen.

4.3. Sammanfattning

Sotiropoulou-Zormpala (2012) analyserar tre olika undervisningsmetoder för den estetiska undervisningen. Den ena handlar om *konstundervisning* där konsten läses för "konstens skull". Den andra handlar om undervisning *genom konste*n där konsten är ett undervisningsverktyg. Den tredje kallas för *estetisk undervisning* där konsten används som ämnesövergripande undervisning. McLennan (2010) lägger mer vikt på processen än slutprodukten i undervisningen och menar att skolan kan skapa en utbildningskultur och ett livslångt lärande genom att låta eleverna experimenterar och lär varandra på vägen.

Naidoo och Peterson (2015) lägger vikt vid rektorers kunskap och kännedom om styrdokument såsom läroplanen för att utveckla och upprätthålla framgångsrika skolor. För att nå skolans mål ska rektorer stödja lärare i processen att skapa samarbetskulturer där de tillsammans bidrar till kunskapsutvecklingen och lärandet hos elever. Även Ludvigsson och Falkner (2019) menar att rektorers kunskap om skolverksamheten påverkar betydelsen för lärande hos eleven. Det innebär att bristande kunskap hos rektorer om verksamheten är ett hinder och problem för skolans vision. Vidare menar Lorenza (2021) att även rektorns kunskap om estetiska ämnen har en positiv effekt på de estetiska ämnenas undervisning i skolverksamheten. Forssten (2017) menar också att pedagogiskt ledarskap är nödvändigt för skolförbättring, där rektorerna skaffar sig kunskap om skolans olika komponenter och möjliggör för elevernas lärande. Det innebär att ledarskapet stärks när flera delar på det pedagogiska ansvaret.

5. Teori

Nedan beskrivs läroplansteorier och läroplanskoder. Läroplanskoder innehåller idéer och principer om hur undervisningens innehåll, syfte och metod utformas. Dessa koder presenteras som *klassisk läroplanskod, realistisk läroplanskod, moralisk läroplanskod, rationell läroplanskod och medborgerlig läroplanskod.* Under rubriken *transformuleringsaspekten* beskrivs tolkning av läroplanen. Det innebär att läroplanen inte styr allt utan det finns möjligheter för kompromisser. Här presenteras även olika lärandeformer som innehåller lärande *om*, *i*, *med* och *genom* estetiska ämnen. För att se närmare på hur dessa begrepp används i studien se resultatanalys under metodavsnittet.

5.1. Läroplansteori

Läroplansteori handlar om hur utbildningens mål, processer, innehåll och metodik utformas (Lundgren, 2012: 45-49, Linde, 2012). Läroplanen ses som ett verktyg för styrning av skolan. Det finns även möjlighet att tolka läroplanen utifrån vad som anses vara viktigt att lära sig i skolan. Läroplanen kan tolkas olika, vilket beror på lärarens intention, rutin, repertoar och personliga åsikter. Läroplanen kan också tolkas utifrån andra faktorer som ekonomiska/materiella resurser och befolkning (Lundgren, 2012, Linde, 2012). Detta kan ge andra resultat i form av att det finns stora skillnader i lärarnas undervisning som sker inom skolan (Larsson, 2016). Läroplansteori kan definieras som att den berör frågor om styrningen av skolan samt hur faktorer påverkar

skolverksamheten (Larsson, 2016). Linde (2013) definierar läroplanensteorin utifrån tre olika områden: *formulering*, *transformering* och *realisering* (Lundgren, 2012, Linde, 2013). I den här rapporten används endast de två första områdena eftersom de är mest relevanta för studien.

5.2. Formuleringsaspekten

Formuleringsaspekten är en fas inom läroplansteorier och det handlar om styrningen av skolan. Några byggstenar inom denna fas är vilka skolämnen som ska studeras, hur mycket tid varje ämne ska tilldelas, vilka mål som gäller samt vad som är väsentlig kunskap inom ämnet (Linde, 2012). Styrningen av skolan ordnas via skriftliga dokument som till exempel kursplanen och ämnesplanen, vilket innehåller bakomliggande idéer och principer. Dessa idéer och principer om hur innehåll, syfte och metod på undervisningen ska utformas, kallas för läroplanskoder (Lundgren, 1989). Läroplanskoderna har grundläggande principer som har formats både historiskt och utifrån den nutida visionen. Detta har grunder i både de kulturella och materiella villkoren i olika politiska, pedagogiska och administrativa processer inom utbildningen (Englund, 2005). Dessa koder presenteras som *klassisk läroplanskod, realistisk läroplanskod, moralisk läroplanskod* och *rationell* eller *ibland kallad utilistisk läroplanskod* (Lundgren, 2012).

Den *klassiska läroplanskoden* syftar till bildning eller utformning, det vill säga hur människor bör vara utifrån olika ideal. *Idealen präglas av drömmen om en svunnen guldålder och de uppnås genom självdisciplinerande studieflit och litteraturens gestaltning av det höga och ädla* (Linde, 2013: 39). Denna läroplanskod har funnits i Sverige fram till 70-talet. Under skolreformerna efter andra världskriget har *den klassiska läroplanskoden* varit svår att försvara mot nyttotänkande i Sverige. *Realistisk läroplanskod* syftar till det vetenskapliga och till förståelse för världen. *Den realistiska läroplanskoden* handlar om att skolan ger och utrustar elever med kunskap om omvärlden (Lundgren, 2012, 50ff). Denna kod har en liberal inställning till skolan där det är en skola för alla och utbildningen ger mer utrymme för andra skolämnen såsom matematik, naturvetenskap och moderna språk (Lundgren, 2012). *Moralisk läroplanskod* handlar om att elever tar till sig en viss moral och lojalitet (Lundgren, 2012). Det handlar om hur skolan ska behålla den rådande moraliska normen där skolan lär elever att vara lojala mot normer och värderingar. Denna läroplanskod har förekommit i folkskolan och inom massutbildning (Linde, 2013).

Den rationella läroplanskoden innebär att förbereda medborgare för praktiska uppgifter. Detta kan definieras som språk och matematik då medborgarna kommer att ha ett nyttotänkande (Linde, 2013). *Den rationella läroplanskoden* handlar om ett paradigmskifte i synen på skolan. Istället för att behålla rådande samhällsnormer blir skolans uppgift här att ge alla elever möjligheter och att förbereda dem i samhälls- och arbetsliv (Lundgren, 2012). Lundgren (2012) menar att med den industriella revolutionens och modernitetens framväxt blev det ett paradigmskifte inom det pedagogiska tänkande som fanns i början av 1990 talet. Det nya tankesättet inom pedagogik förändrades från att återskapa det förflutna till att skapa framtiden. *Utbildningen blev till för att "bli något" och inte att ges till de som redan "var något"* (Lundgren, 2012). Den nya läroplanskoden ska enligt Lundgren (2012) kompletteras med den som kallas för *medborgerlig läroplanskod* som blir den femte läroplanskoden. Den koden handlar om den demokratiska fostran där skolan fostrar medborgare som förbereds för ett demokratiskt samhälle.

5.3. Transformeringsaspekten

Transformeringsaspekten handlar om hur läroplanen tolkas utifrån olika aktörer, såsom lärare eller elever (Linde, 2012) Allt som planeras i läroplanen blir inte verkligt. Planeringen kan betyda att bestämma över hur framtiden ska se ut men det blir inte alltid så som läraren har planerat. Ett sätt att kunna utveckla och förändra läroplanen är att titta tillbaka på formulering av läroplanen och jämföra relationen mellan den läroplan som är formulerad med det faktiska resultatet, det vill säga den teori och vision som läroplanen innehåller med det faktiska utfallet. Tolkning av läroplanen är inte problemfri. Hur undervisningen utformas kan vara olika beroende hur den tolkas vilket skapar brist i undervisningen men dessa brister, hinder och avvikelser bör undersökas och avlägsnas. Det som är formulerat i läroplanen är en av många faktorer som påverkar undervisningsinnehållet, men det finns många andra faktorer som också påverkar. Att se läroplanen enligt definitionen ovan innebär att läroplanen inte förmår styra allt, utan den är snarare ett uttryck för kompromisser och överenskomna riktlinjer för utveckling (Linde, 2013).

5.4. Lindströms teori om de fyra estetiska lärandeformerna

Lindströms teori handlar om att tydliggöra hur estetiska ämnen kopplas till olika lärandeformer (Lindström, 2008). Lindström presenterar fyra olika termer för att beskriva estetiska lärandeformer. Dessa presenteras som lärande *om*, *i*, *med* och *genom* estetiska ämnen.

Lärande om, med, i och *genom*

Lärande om inriktar sig på de baskunskaper i de estetiska ämnena (konvergent målsättning), från den praktiska och den teoretiska delen av ämnet om material som elever använder sig av och olika tekniker för att få kunskap om olika konstnärer, stilar och genrer (Lindström, 2008). Det kan till exempel innebära att eleven lär sig om hur man använder vattenfärg för att rita stilleben eller att rita porträtt med blyertspenna. *Lärande med* syftar ofta på en integration av estetiska uttryck och lärostoff från andra ämnen. Integrationen av olika ämnen kan vara ämnesövergripande lektioner där till exempel en bildlektion innehåller språkutvecklande arbetssätt i ämnet svenska. Men begreppet kan även definieras som att estetiska föremål i regel har ett innehåll som går utöver producentens personliga utveckling. När eleven producerar och skapar något inom ett estetiskt ämne har hen någon eller några intentioner som stämmer med den färdiga produkten. *Lärande i* syftar ofta på experiment som eleven skapar med material och tekniker för att exempelvis prestera en visuell effekt. Det kan också innehålla en förmedling av ett budskap eller att uttrycka en stämning (Lindström, 2008). Det kan till exempel vara att eleven målar naturen där hen får fram en stämning eller ritar en duva som förmedlar fred. En ytterligare funktion av begreppet är att ett estetiskt uttryck kan symbolisera reflektioner över en bild som formspråk, betydelsebärare eller meningsskapare, där svaret inte är givet från början (divergent målsättning) (Lindström, 2008). Detta innebär att eleven tolkar det som hen skapat utifrån en vision eller eleven skapar någon figur som uttrycker och symboliserar något. Det kan exempelvis vara att eleven ritar mat som får symbolisera hunger för hen. Det handlar helt enkelt om att reflektera över bilder och att skapa mening kring det eleven skapar. *Lärande genom* handlar om förhållningssätt och vilka övergripande kompetenser elever kan anamma genom ett djupgående engagemang i estetiska projekt.

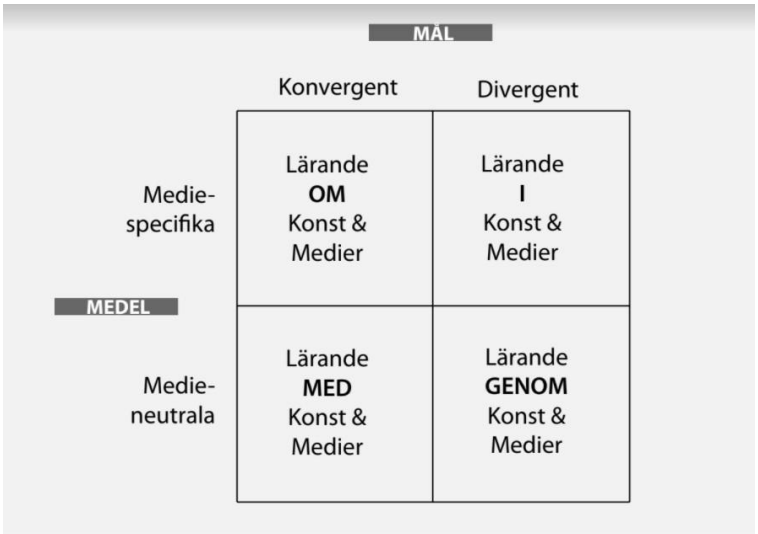

Tabell 1. *Estetiska lärprocesser*

(Lindström, 2008)

I de första kolumnerna finns egenskaper som har att göra med målet, det vill säga *vad* för slags lärande som eftersträvas genom att använda estetiska medel. Det kan vara principer och förhållningssätt för olika årskurser som finns i styrdokumenten såsom exempelvis grundskolans kursplan. Denna egenskap i det som kallas för *konvergent* handlar om målet och det är att komma åt något som är givet på förhand. Konvergent lärande handlar om flera aspekter av kunskaper. Det kan exempelvis vara att eleven tränar sig i att hantera olika material och vilka tekniker hen använder för sitt skapande. Det kan också betyda att eleven exempelvis skriver en text eller berättar om det hen skapat. Då ges möjlighet att samtala om och reflektera kring bilden som formspråk som innefattar färg, form och komposition (Lindström, 2008).

Den andra kolumnen i tabellen kallas för *divergent* och handlar om att kombinera det eleven redan vet och kan och hur eleven kan göra det på nya sätt. Det som är konvergent är mer förutsägbart medan det som är divergent är sådana arbetssätt som inte helt och hållet är givna. Det oförutsägbara brukar förknippas med kreativt skapande. Det kan också betyda när olika tolkningar uttrycks i samtal kring konstverk. I både de fallen kan divergent lärande handla om förmågan att kombinera, tillämpa och praktiskt använda kunskaper i nya situationer där det används för ett nytt syfte (Lindström, 2008).

Dessa teoretiska begrepp bidrar till resultatanalysen genom att beskriva de estetiska ämnenas karaktär och dess betydelse för lärande. Begreppen är tänkta att passa för både rektorer och lärare. Begreppet realisering tycks dock inte passa rektorers arbetsområde, eftersom rektorerna inte kan vara lika insatta i realisering som lärarna. Begreppet realisering har därför tagits bort från studien. De andra teoretiska begreppen beskriver både karaktären och betydelsen för lärande hos elever. Begreppen lärande *om, i, med* och *genom* i Lindströms teori (2008) förklarar exempelvis vilka betydelser dessa ämnen har för lärande medan läroplanskoderna beskriver både ämnenas karaktär och betydelse för lärande (Se analysfasen under metoddelen).

6. Metod

I följande kapitel presenteras den metod som används för rapporten. Inledningsvis beskrivs studiens metodval. Under rubriken *Urval* presenteras översiktligt den grupp som används i undersökningen. Därefter presenteras undersökningsgruppen mer specifikt under nästkommande rubrik. Under rubriken *Intervjuguide* beskrivs de frågor som ställts till informanterna. Rubriken *Genomförande* handlar om datainsamlingen steg för steg. Resultatanalysen är indelad i de två olika rubrikerna *Resultat* och *Resultatanalys*. Avslutningsvis berör texten även *Validitet, reliabilitet* och *etiska aspekter* utifrån Vetenskapsrådet.

6.1. Val av metod

Jag har valt att använda mig av kvalitativ metod via intervjuer för att samla in datan till studien. Intervju som metod var gynnsamt för studien eftersom jag ville få reda på informanternas egna beskrivningar och erfarenheter. Dimenäs (2007) menar att den kvalitativa intervjun är halvstrukturerad där det finns rum för följdfrågor och för respondentens egna erfarenheter. Denna undersökning handlar om rektorers och lärares resonemang och egna erfarenheter om hur de ser på ämnenas karaktär och betydelse för lärande, vilket motiverar valet av metod (Dimenäs, 2007). Med hjälp av att ställa frågor och följdfrågor tex. *kan du förklara vad du menar med kreativitet?* kan informanterna bli mer detaljerade i sina beskrivningar, vilket har bidragit till rapportens innehåll. Kvale och Brinkmann (2014) argumenterar för kvalitativ undersökning med halvstrukturerad intervju som metod för studier som vill få svar på informanternas beskrivningar och erfarenheter om ett visst tema. Med halvstrukturerad intervju menas att det redan finns nedskrivna frågor som ska ställas, men informanterna får även nya följdfrågor utifrån vad informanterna svarar (Kvale och Brinkmann, 2014). Med kvalitativ metod med semistrukturerade intervjuer har studien fått svar på informanternas syn på ämnenas karaktär och ämnenas betydelse för lärande hos elever.

6.2. Urval

Studiens urval består av både rektorer och lärare i estetiska ämnen på grundskolan. Urvalet av lärarna består av fem lärare med behörighet inom olika estetiska ämnen. Tre av lärarna har behörighet i bild, två i slöjd och två i musikämnet. Detta blir en fördel till undersökningen eftersom deras olika erfarenheter och ämneskompetens berikar med flera perspektiv. När det gäller att hitta informanter började jag med att söka grupper av både lärare i estetiska ämnena och rektorer som urval. Många mail skickades till rektorer och lärare som jag googlade fram, men jag fick inga svar. Jag valde därför att ringa istället och då var det lättare att nå dem. Rektorerna i mitt närområde svarade inte eller berättade att de inte hade tid för att ställa upp för en intervju. Då började jag rikta mig mot skolor i kranskommunerna. Där fick jag de flesta av mina informanter. Några av lärarna hittade jag däremot lättare via kontakter från andra lärare, det som kallas snöbollseffekt.

6.3. Undersökningsgrupp

Undersökningsgruppen består av tio informanter som arbetar på grundskolan varav fem rektorer och fem lärare i olika estetiska ämnen. Informanterna består av fem lärare och alla lärare är behöriga lärare i sina ämnen. Mina avgränsningar till just dessa två grupper är på grund av att rapporten undersöker lärare i estetiska ämnen och rektorernas beskrivningar om dessa ämnen på grundskolan. Här nedan kommer lärarna presenteras med både ämnesbehörighet, skolform och antal år inom yrket. För att behålla lärarnas anonymitet har de döpts till andra namn.

1. **Paulina** arbetar som slöjdlärare på en grundskola och har arbetat i 5 år.
2. **Linda** har arbetat som lärare i slöjd och bild i 25 år.
3. **Malin** arbetar på en grundskola i bild och har arbetat i 7 år.
4. **Elin** arbetar på en grundskola i bild och musik och har arbetat i 3 år.
5. **Harald** arbetar som musiklärare sedan 10 år.

Resten av informanterna arbetar som rektorer på grundskolan från kranskommuner till en storstad. Rektorerna består av följande:

1. **Anna** är rektor sedan 2 år tillbaka och har tidigare arbetat som lärare i estetiska ämnen. Nu arbetar hon som rektor för grundskola och förskola.
2. **Peter** har tidigare arbetat på förskolan, och arbetar nu som rektor på en grundskola sedan ca 2 år.
3. **Ylva** har arbetat som rektor i 5 år på en grundskola och är NO lärare i grunden.
4. **Moa** har arbetat som bildlärare och hon har arbetat som rektor i ca 3 år.
5. **Karl** har arbetat som No lärare och han arbetar som rektor sedan drygt 2 år tillbaka.

6.4. Intervjuguide

Frågorna delades upp i två delar. Den ena handlade om de estetiska ämnenas karaktär. Informanterna skulle beskriva de estetiska ämnenas karaktär mer generellt. Detta gjorde att jag fokuserade på att hitta mönster i informanternas beskrivningar om vilken karaktär dessa ämnen har i första huvudfrågan. Det fanns även flera underfrågor (se bilaga 2). Underfrågorna var exempelvis att informanterna fick frågan om att jämföra de estetiska ämnena med de andra skolämnena i syfte att få fram vad som utmärker de estetiska ämnena.

Den andra huvudfrågan handlade om elevers lärande och kunskapsutveckling där jag ställde frågor som handlar om att beskriva elevernas lärande och kunskapsutveckling. Lärarna berättade till exempel att eleverna förbättrade sina kunskaper att lösa vardagliga problem (Se resultat). En annan delfråga handlade om konkretisering av kursplanen (Se bilaga 2). Syftet med den frågan var att informanterna skulle konkretisera kursplanen och jag fick svar på tex. vad eleverna lär sig och vilka betydelser kursplanen har för lärande. Jag ställde även följdfrågor för att få informanterna att berätta så mycket som möjligt, vilket skulle berika datainsamlingen. Informanterna kunde förklara betydelsen för elevers lärande via berättelsen som konkretisering av kursplanen. Informanter berättade tex om att de samarbetade med andra lärare där elever kunde lära sig matte och andra skolämnena via de estetiska ämnena. Detta har beskrivits som ämnenas betydelse för lärande under en kategori, där elever lär sig kunskap i de andra ämnena via estetiska ämnena.

Sammanfattningsvis handlade den första frågan om ämnenas karaktär och den andra frågan om lärande och kunskapsutveckling hos elever. Eftersom jag använde mig av semistrukturerade intervjuer, blev intervjuerna mer flytande där informanterna kunde berätta och beskriva ämnenas

karaktär i huvudfråga 1-2 (Se bilaga 2).

6.5. Genomförande

Som första steg publicerade jag en annons på Facebook och mailade flera rektorer men jag fick inga svar. Mitt nästa steg blev därför att ringa rektorer på olika grundskolor och jag fick kontakt med några av dem. Jag presenterade mig, syftet med rapporten och därefter planerade vi en tid och plats med informanterna för att genomföra intervjun. Informanten fick bestämma vilken dag och tid de kunde och jag anpassade mina tider efter dem.

Steg tre var att träffas för att genomföra intervjun. Under intervjun blev de informerade om samtyckesblanketten enligt Vetenskapsrådets forskningsetiska principer (Se bilaga 1). Intervjuerna spelades in. Jag presenterade studiens syfte och frågeställningar och bad informanterna berätta kort om sig själva. Under intervjuns gång använde jag intervjuguiden (Se bilaga 2) och ställde också följdfrågor som handlade om att informanterna skulle utveckla sina tankar och funderingar. Exempel på följdfrågor var: *Kan du utveckla den tanken*? *Kan du ge exempel på det*? Tanken var att få många olika exempel på hur de konkret arbetar och tänker kring frågorna. Om informanten berättade irrelevanta saker för studien lyssnade jag ändå till punkt, men jag ställde därefter sådana frågor som ledde tillbaka till studiens syfte. Exempelvis om informanterna sa något om ämnenas status så skulle jag ställa en annan fråga kring ämnenas betydelse istället. Innan intervjuerna avslutades fick informanterna möjlighet att lyfta upp om det fanns något mer de ville tillägga (Kvale och Brinkmann, 2014).

I steg fyra började jag transkribera intervjuerna. Det var 10 intervjuer och varje intervju tog närmare 50 minuter. Transkriberingen tog mycket tid med tanke på att det blev närmare 120 sidor transkriberat material och eftersom jag noggrant skrev av intervjuerna i sin helhet för att vara så tillförlitlig som möjligt (Dahlgren och Johansson, 2015). När transkriberingen var klar började jag hitta kategorier som jag beskriver utförligt nedan under resultatfasen.

6.6. Resultatfasen

Det färdiga resultatet består av två olika huvudkategorier utifrån frågeställningarna. Den första kategorin handlar om ämnenas karaktär där olika underkategorier samlas som beskriver det som är karaktäristiskt för dessa ämnen. Rektorernas och lärarnas beskrivningar presenteras separat. Den andra huvudkategorin är ämnenas betydelse för lärande. Under denna rubrik samlas det som handlar om vilka betydelser dessa ämnen har för lärande. Ett exempel på betydelsen för lärande är rubriken *Personlig utveckling hos eleverna* via dessa ämnen. På samma sätt som under kategorin ämnenas karaktär presenteras rektorers och lärares utsagor separat. Syftet med det är att få fram hur rektorer respektive lärare beskriver ämnenas karaktär och ämnenas betydelse för lärande. Själva processen med att få fram resultatet beskrivs nedan.

Steg ett i resultatfasen började jag med att transkribera alla intervjuer. Det blev närmare 120 sidor. Efter detta bekantade jag mig med materialet genom att läsa intervjuerna flera gånger och markera olika kategorier som tycktes vara lämpligt till studiens syfte och frågeställning (Dahlgren och

Johansson, 2015). Steg två var kategorisering utifrån frågeställningarna dvs. ämnenas karaktär och ämnenas betydelse för lärande, vilket kallas för *gruppering, kategorierna artikuleras* och att *namnge kategorierna* (Dahlgren och Johansson, 2015). Texten delades in i två övergripande grupper. Första huvudfrågan var ämnenas karaktär och den andra var ämnenas betydelse (Se bilaga 2). Texter som hade liknande innehåll samlade jag under en gemensam rubrik som passade dem. Informanterna berättade exempelvis om att eleverna lär sig hantera olika verktyg i vardagen. Det passade in under rubriken *Användbarhet*. Därefter gick jag igenom texten igen flera gånger. Texten markerades utifrån olika tema som var relevant för studien. Det som hamnade under ämnets karaktär markerade jag med en röd färg och det som var under ämnenas betydelse med blå färg.

Steg tre gick jag igenom de olika kategorierna igen. De delar som inte var relevanta tog jag bort. Ett exempel på teman som inte var relevanta för rapporten var lärarnas utsagor om ämnenas status. I steg fyra gick jag igenom det som var relevant flera gånger till. Syftet med det var att flytta stycken som passade med varandra så att de låg under samma kategori. Kreativitet passade exempelvis som ämnets karaktär och inte som betydelse för lärande trots att det låg under gruppen *Ämnenas betydelse* från början. Sådana beskrivningar flyttades från rubriken *Ämnenas betydelse* till kategorin *Ämnenas karaktär*. Även under dessa två huvudkategorier fanns rubriker som skulle passa under en och samma rubrik. Exempelvis slogs rubrikerna *tolka fritt* och *tänka fritt* ihop under en kategori; *Tolkningsbarhet*. Under resultatarbetet försökte jag skilja ut de mest kärnfulla uttalandena och hitta likheter och skillnader mellan de och samla de stycken som var nära under varandra som exemplet ovan visar (Dahlgren och Johansson, 2015).

6.7. Analysfasen

Under detta avsnitt presenteras olika kategorier som kopplas till studiens teoretiska begrepp. Dessa begrepp omfattar olika läroplanskoder som presenteras som *klassisk läroplanskod, realistisk läroplanskod, moralisk läroplanskod och rationell läroplanskod* (Lundgren, 2012 s. 50ff; Linde, 2013: 21). Förutom läroplanskoderna används även Lindströms teori om olika lärandeformer av de estetiska ämnena (Lindström, 2008). Både analys och resultat påverkas av studiens syfte och frågeställning och de teoretiska begreppen jag har använt som glasögon för att se på datan (Dahlgren och Johansson, 2015). Det innebär att jag kategoriserat resultatet utifrån undersökningens syfte och inledningsvis lagt teorin åt sidan, men under analysfasen använt teorin (Fejes och Thornberg, 2015). Under denna analysfas blev det olika kategorier såsom *Nytänkande, Tolkningsbarhet, Utrusta inför livet, Inkludering* och *Personlig utveckling*. Dessa ovanstående rubriker tillkom utifrån begreppen från läroplanskoderna (se läroplanskoderna ovan) och Lindströms teori. Här nedan presenteras rubrikerna samt hur de har kopplats till teorierna.

Nytänkande

Denna rubrik beskriver ämnenas karaktär och kopplas till *den rationella läroplanskoden* som handlar om att tänka nytt och att inte skapa något som redan "är något". Detta har koppling till kreativitet där elever inte har några färdiga lösningar på problemet utan får chansen att tänka om för att komma till nytt skapande. Eleven lär sig att hitta lösningar på problem som inte har ett färdigt facit och med hjälp av sin kreativitet tacklar eleven problemet.

Tolkningsbarhet

Tolkningsbarhet presenteras som något karaktäristiskt för de estetiska ämnena. Denna rubrik kopplas till *transformeringsaspekten* som innebär att läroplanen inte behöver styra allt utan snarare är ett uttryck för kompromisser och riktlinjer för utveckling. Detta gör att eleverna och lärarna får utrymme för tolkning som en grund till kunskapsutveckling där lärare kan leda och kommunicera med elever på ett sätt som inte är så styrt.

Utrusta inför livet

Denna rubrik kopplas till *Realistisk läroplanskod* som syftar till det vetenskapliga och förståelse till världen med kunskap om omvärlden. Rubriken handlar dels som ämnenas karaktär men också om ämnenas betydelse eftersom betydelsen för elevernas lärande och kunskapsutveckling kan förklaras som att individer förbereds inför handlande i samhällslivet. Det innebär att individer ska ha kunskap om omvärlden för att kunna hantera den. Det kan vara till exempel kunskap om hur verktyg hanteras i vardagen. Jag har även kopplat det till *Moralisk läroplanskod* där individer förbereds för att handla i samhällslivet. Jag har även tagit in Lindströms teori *lärande genom estetik* där individen förbereds inför vardagens utmaningar.

Inkludering och personlig utveckling

Denna rubrik handlar om *lärande genom estetiken* som handlar om förhållningssätt och vilka övergripande kompetenser elever kan anamma för ett djupgående engagemang i estetiska projekt. Detta sker när elevers övergripande kompetenser är optimala och elever hittar nya tankesätt och utvecklar sig som personer utifrån det som är karaktäristiskt för estetiska ämnen. Jag har även kopplat till *Moralisk läroplanskod* som syftar till att medborgarna tar till sig en viss moral, då skolan med hjälp av de estetiska ämnena både inkluderar elever och lär elever vara inkluderande, vilket är en moralisk plikt för skolan. Detta går även hand i hand med *medborgerlig läroplanskod* som handlar om den demokratiska fostran där skolan fostrar medborgare som förbereds för demokrati och individerna i sin tur känner sig inkluderade i samhället.

Lindströms teori

Följande avsnitt beskriver hur Lindströms teori användes under resultatanalysfasen. Lindströms teori förklaras under fyra olika rubriker. Den första rubriken är *Estetiska ämnena som verktyg för att lära sig andra ämnen*. Den andra är *Andra ämnen som verktyg för att framställa något estetiskt.* Den tredje rubriken är *Estetiska ämnen för estetik.* Den fjärde rubriken är *inkludering och personlig utveckling.* Alla dessa rubriker handlar om ämnenas betydelse för elevers lärande och kunskapsutveckling

6.8. Validitet och reliabilitet

Bryman och Bells (2017) menar att *validitet* betyder giltighet och handlar om undersökningens resultat som svarar på studiens syfte och frågeställningar. Det finns förutsättningar för trovärdighet i en kvalitativ studie utifrån kriterier som *tillförlitlighet* och *konfirmering*. *Tillförlitlighet* handlar om studiens resultat beroende av urvalet av respondenter. Det är viktigt att urvalet av informanter är både lärare inom olika estetiska ämnena och rektorer som arbetar på grundskolan, vilket ses som

relevant grupp som deltar i undersökningen. Konfirmering handlar om hur jag har agerat i god tro och att inte lägga egna värderingar i studien. Jag har arbetat aktivt under hela arbetsprocessen med att inte lägga in mina personliga värderingar (Bryman och Bells, 2017).

Kvale och Brinkmann (2014) betonar *generaliserbarhet* och det betyder att studiens resultat kan överföras till andra kontexter och situationer. *Generaliserbarhet* kan dock vara problematisk när det gäller kvalitativa undersökningar eftersom begreppet handlar om ett antagande där kunskap ska vara giltig oberoende av tid och rum (Kvale och Brinkmann, 2014). Kvale och Brinkmann (2014) menar att *Reliabiliteten* handlar om hur giltig och tillförlitlig den information som forskaren fått fram är. Kvale och Brinkmann (2014) lyfter fram aspekterna *precision och objektivitet* för att öka *reliabiliteten*. *Precision* handlar om hur intervjuaren registrerar svaren och att intervjuaren är säker på att hen har uppfattat informanten riktigt. Jag har hela tiden tänkt på den kontext vi befinner oss i under samtalet/intervjun. Om det exempelvis känts att svaren inte är relevanta för studien så har jag försökt rikta samtalet tillbaka till kärnfrågorna. Intervjuerna är dessutom inspelade och jag kan lyssna om, vilket bidrar till *precisionen. Objektivitet* handlar om att studien ska vara objektiv och opartisk. Jag har varit noga med att vara objektiv under intervjuerna genom att inte ställa frågor som kan vara vilseledande. Jag har tex. undvikit att lägga fram mina åsikter under intervjuerna (Kvale och Brinkmann, 2014).

6.9. Etiska överväganden

Jag har enligt Vetenskapsrådet förhållit mig till *Informationskravet, Samtyckeskravet, Konfidentialitetskravet* och *Nyttjandekravet.* Jag har tagit hänsyn till *Informationskravet* genom att berätta för informanterna om att intervjun används endast i studiens syfte samt var den eventuellt publiceras (Vetenskapsrådet, 2002). Enligt *Samtyckeskravet* ska informanten bestämma över sin medverkan och hur länge och på vilka villkor de vill delta i undersökningen. Jag har berättat för informanterna att de när som helst kan avbryta intervjun om de inte vill samverka (Vetenskapsrådet, 2002). *Konfidentialitetskravet* handlar om att känslig information inte får röjas och att personerna ska vara anonyma och personuppgifter inte får delas med obehöriga. Jag har därför valt fiktiva namn till mina informanter utifrån deras kön (Vetenskapsrådet, 2002). *Nyttjandekravet* handlar om olika insamlade uppgifter som inte ska användas i andra syften förutom studiens syfte (Vetenskapsrådet, 2002). Både de inspelade intervjuerna och transkriberingen har sparats i en extern hårddisk som är personlig och kommer att raderas när studien blir klar.

7. Resultat

Följande avsnitt är indelat i två huvudteman. Det ena handlar om ämnenas karaktär och det andra temat handlar om ämnenas betydelse för lärande. Under både ämnenas karaktär och ämnenas betydelse presenteras lärarnas och rektorernas beskrivningar om ämnena var för sig. Syftet med detta är att särskilja informanternas beskrivningar.

Nedan beskrivs och kategoriseras lärarnas och rektorernas perspektiv på de estetiska ämnenas karaktär och deras betydelse för kunskapsutveckling hos elever. Under ämnenas karaktär används ordet *praktiskt* där ordet syftar på elevers arbete med kroppen på ett annat sätt än de andra skolämnena. Detta betyder dock inte här att andra skolämnena inte är praktiska, men att praktiskt syftar på specifika aspekter inom estetiska ämnen.

7.1. Ämnenas karaktär (lärare)

7.1.1. Kreativitet

Kreativitet är ett ord som används av flera informanter när de beskriver de estetiska ämnenas karaktär. Harald menar att de estetiska ämnena har koppling till människans estetiska sida dvs, att lära sig och utveckla färdigheter och uttrycka sig estetiskt. Harald fortsätter och berättar att ordet estetik kopplas till kreativitet och skapande som handlar om att leka fram ett resultat. Kreativitet ses som en lek där leken med ord exempelvis kan bli till en sång eller ramsor via improvisation med röster och ljud. Lek med dessa ord och ljud struktureras, vilket skapar något som allmänt ses som musik. Denna lek kräver kunskaper och färdigheter i estetiska uttryck. Harald berättar att inom musik kan exempelvis dessa musikaliska uttryck behöva vissa grundläggande rytmer och/eller att kunna spela lite ackord, ha kunskap om musikaliska begrepp etc. Ju mer kunskaper och färdigheter, desto lättare att skapa musik medvetet. Kreativitet är således karaktäristiskt till de estetiska ämnena och kopplas till någon slags lek med kunskap som kombinerar olika komponenter som i sin tur resulterar i något som skapas.

Malin och Linda menar också att arbeta inom de estetiska ämnena handlar om skapande och kreativitet då kreativitet ses som att ha smarta lösningar på olika “problem”. Linda berättar att lösningen på ett problem kan vara att elever måste komma på nya idéer när de ritar en bild. Det finns inga färdiga lösningar på hur uppgiften ska göras utan det är upp till var och en som genomför uppgiften på sitt eget sätt.

> Mycket det där är problemlösning, de estetiska ämnena tillför kreativt tänkande, att tänka utanför boxen, hitta nya sätt att tänka eller ha förståelse för hur någon annan tänker, hur en annan skapar konst, då kan ju det leda till deras sätt att tänka och se på världen, den konstnären gör konst på det sättet , förstår sig själv på det här sättet och jag gör på det här sättet
> Malin

Lärarnas utsago ovan visar att kreativitet har koppling till lek där det blir ett resultat av ett konstnärligt arbete, det vill säga skapande och kreativitet kopplas även till att lösa olika problem via nya idéer och tankesätt. Det konstnärliga arbetet sker när eleven tänker utanför boxen och löser ett problem på en uppgift där det inte finns en mall för hur uppgiften ska lösas.

7.1.2. Det praktiska

En annan kategori som hittats bland lärarnas syn på ämnenas karaktär är att lärarna kopplar de estetiska ämnena till att det är något praktiskt. Det praktiska enligt lärarna är något som gör att ett resultat blir synligt och påtagligt via sinnena och att eleverna arbetar med kroppen på ett bredare sätt. Malin och Paulina menar att estetiska ämnen kopplas till det praktiska, det vill säga att arbeta mer praktiskt än de andra skolämnena, där andra sinnen är inkluderade på ett annat sätt. Elever arbetar praktiskt exempelvis med händerna och med både hårda och mjuka material som inte alltid finns i de andra skolämnena. Malin säger att de andra skolämnen är upplagda på ett annat sätt där läsa, skriva och höra är mer i fokus. På så sätt brukar de icke estetiska ämnena handla mer om att läsa och skriva texter.

> Man använder sig mer av det visuella i estetiken, man använder sig mer av de praktiska momenten så att man får lära sig genom att man gör på ett bredare sätt, alltså man skapar...
> Malin

Med det praktiska menas att elever arbetar med bland annat andra material för att skapa något visuellt och påtagligt. Vissa moment av dessa praktiska ämnen kräver särskilda förutsättningar som kan bli svårare att utföra utanför skolans arena. Det kan exempelvis vara ett visst material eller vissa maskiner som elever använder. Det kan även handla om själva processen i lärande. Paulina menar att inom de estetiska ämnena kan det vara svårare att lösa uppgifter hemma. Detta är på grund av att elever arbetar på ett annat sätt med kroppen på skolan. Det kräver exempelvis att ha tillgång till symaskin för att göra vissa uppgifter i slöjd utanför skolans salar. Paulina säger att elever som arbetar på plats kan få en annan typ av feedback och formativ bedömning då den visuella produkten formas på ett annat sätt, där handledningen blir på ett annat sätt. Lärarna menar sammanfattningsvis att de estetiska ämnena kopplas till det praktiska där elever arbetar på ett annat sätt än inom de andra skolämnena. Detta kan vara hur elever arbetar med sin kropp och även vilka material elever använder sig av, vilket inte alltid är tillgängligt utanför skolans arena.

7.1.3. Det tolkningsbara

De estetiska ämnena är mer tolkningsbara för både lärare och elever. Alla lärare konstaterar att det finns en påtaglig skillnad mellan de estetiska ämnena i jämförelse med de andra skolämnena. Många andra skolämnen är mer faktafokuserade där eleven får ett mätbart resultat av ett visst tankesätt för att lösa en uppgift. I matte behöver elever exempelvis kunna vissa strategier såsom att lära sig räkna på olika sätt för att utvecklas i ämnet. Det finns vissa mål i läroplanen för att mäta kunskap i de estetiska ämnena men samtidigt finns det mycket utrymme för egen tolkning. Lärarna menar att i andra ämnena är det lättare att se hur eleven presterar och utvecklas, medan i estetiska ämnen är det inte lika mätbart. Det subjektiva omdömet om hur elevarbetet utvecklas ligger delvis hos var och en av lärarna och på vem som är duktig på att skapa exempelvis bilder eller uttrycker sig estetiskt.

> Om man kompar i musik, vad är då ett bra ackord? Var lägger man ribban, det är inte självklart. Att hålla takten är enkelt att bedöma men att svänga musik är inte självklart. Det finns musiklärare som tänker olika, det finns musiklärare som tittar mycket på hur pass duktig man är medan det finns andra som tittar på hur mycket känsla och entusiasm de har….
> Harald

Alla lärare hävdar att det finns tolkningsutrymme i de estetiska ämnena. Det finns mer utrymme för lärare att lägga in sina egna värderingar. Lärarna menar att till en viss del går det att mäta elevers kunskaper. Att hålla takten är exempelvis enkelt att mäta, men hur mycket sväng det finns i musiken, eller hur rent någon spelar, här är reglerna inte lika tydliga. Tolkningsbarhet handlar om att både lärare och elever tolkar på ett sätt som inte är så självklart gällande vad som är rätt eller fel. Eleven har mer utrymme kring hur hen genomför uppgiften och läraren har mer utrymme kring vad som ses som godtagbart.

7.2. Ämnenas karaktär (rektorer)

7.2.1. Kreativitet

En karaktär för de estetiska ämnena är att dessa ämnen kopplas till kreativitet. Anna, Peter och Karl kopplar dem till skapande och kreativitet eftersom eleverna har större valfrihet än i andra ämnen. Eleverna är fria i sina tolkningar och i det de gör. Trots att alla elever får samma uppgift kan de samtidigt forma utförandet av uppgiften utifrån den personlighet och de intressen som varje enskild elev har. Detta gör att slutresultatet i elevarbeten kan det bli något nytt och oväntat.

> Det här med skapande och den kreativa biten att man börjar någonstans,
> sen så landar man i något.
> Peter

Kreativitet är att börja någonstans där det inte finns ett färdigt facit på hur det ska göras, men där det ändå blir ett resultat. Elever utmanas på ett annat sätt där det inte finns facit på lösningen. Det kräver att elever tänker och gör fritt för att det ska leda till ett resultat.

7.2.2. Annan typ av kommunikation

Ett karakteristiskt drag för de estetiska ämnena är att det är en annan typ av kommunikation för lärande. Ylva och Karl påstår att vissa elever lär sig genom att öva på att testa praktiskt medan andra lär sig mer genom att läsa. Ylva menar att vissa elever har förmåga att göra saker genom att känna och klämma medan andra elever är mer teoretiska. Lärande via det teoretiska och praktiska är en bra kombination i de estetiska ämnenas praxis. De estetiska ämnena kan i sin tur både ge bättre självförtroende till elever men också underlätta lärande i andra ämnen genom en ämnesövergripande undervisning. Förutom bättre självförtroende kan ett visuellt och konkret arbete effektivisera lärande (denna aspekt kommer jag att ta upp ingående under rubriken *Ämnenas betydelse*). Vidare menar Ylva att de estetiska ämnena och de andra skolämnena går hand i hand, eftersom ämneslärare samarbetar ämnesövergripande, dvs. den som vill lära sig svenska kan också framställa en bild eller genom slöjd förbättra sig i matematik.

> Känna och klämma och göra saker, som kan tilltala många elever som kanske har svårt med de teoretiska ämnena. På slöjdlektionerna kan elever räkna och mäta för att kunna göra ett visst objekt i en viss storlek. Det kan bli mycket matematik där….
> Ylva

Att arbeta med kroppen på ett annat sätt är karaktäristiskt för de estetiska ämnena. Det leder till att lärandet effektiviseras och gör det möjligt för lärande på ett annat sätt såsom ämnesövergripande undervisning.

7.2.3. Frihet inom ramen

Det som är karaktäristiskt för de estetiska ämnena är att de är kopplade till frihet. Ylva betonar frihet i de estetiska ämnena jämfört med de andra skolämnena, frihet i elevernas insatser men också kring lärarnas förväntningar på elever. Om elever arbetar exempelvis med perspektiv så väljs ett motiv utifrån vad eleven föredrar i bilduppgiften. Detta gör att elever kan lägga ner olika insatser på uppgiften. Det fria arbetet hänger ihop med kreativiteten och gör att arbetet utvecklas hela tiden. Trots friheten inom tolkning och genomförande av uppgifter, är friheten ändå begränsad i dessa ämnen. Moa menar att det finns frihet inom ramen. När eleverna arbetar med konststilar kommer de exempelvis att presentera några olika konststilar som de lär sig mer om. Genom olika valmöjligheter får eleven frihet och möjligheter där eleven kan hitta sin egen stil.

> I ett konstprojekt, de väljer helt fritt inspiration, materialteknik, de jobbar med allt från lera till pappermatsche akrylmålning och oljepastell och vad nu kan det vara, så har de stort inflytande …. annars är det lätt hänt att det blir ingenting om det blir för fritt.
> Moa

Som citatet ovan visar är frihet också ett karaktäristiskt drag för estetiska ämnen, men denna frihet är inom ramar och begränsningar, för att det ska hålla och resultera i någonting. Moa menar att frihet och skapande i de estetiska ämnena handlar om arbete där det inte finns en färdig lösning på saken utan det handlar om att elever provar sig fram. Detta kräver en process som leder till diskussion och reflektion om arbetet, om budskapet av det skapade och hur arbetet kan förklaras och förändras.

> Vi diskuterar sedan med eleverna om arbeten, vad det är, vad de har gjort och hur det ser ut och vad man kan förändra eller vad man kan förbättra ….
> Malin

Friheten i de estetiska ämnena leder till öppna diskussioner och samtal mellan lärare och elever om det eleven gör, vilket kan leda till kunskapsutveckling hos eleverna. Friheten kan sammanfattningsvis vara karaktäristiskt och kopplas till frihet inom ramen för att det ska hålla och resultera i någonting som elever provar sig fram till via en process, eventuell diskussion och reflektion om arbetet. Via diskussion och samtal med elever om det fria arbetssättet kan arbetet utvecklas hela tiden. Anna menar att det inte finns rätt och fel. Elever kan prestera mycket med frihet. En annan fördel med frihet är enligt Anna att elever får en återhämtning eller paus från de andra *vanliga* lektionerna. Det finns således frihet i lektionsupplägget för de estetiska ämnena. Ylva menar att lärare har fria händer om hur undervisningen formas. Det är olika från lärare till lärare hur de tolkar kursplanen och centrala innehållet eller kunskapskraven.

> Så det är framför allt från fall till fall hur den begränsar och hur man har fria händer som lärare att forma sin undervisning men det viktigaste är kunskapskraven som vi ska kika av …det är de som gäller….
> Ylva

Trots att undervisningen ska utgå från kursplanen, finns det en annan frihet för lärare om hur undervisningen utformas, vilket ger också eleverna frihet kring hur uppgiften genomförs. Moa berättar att elever har rätt att välja bland några olika givna konstgenrer och sedan motivera hur och varför just den konststilen är vald. På samma sätt berättar Ylva om frihet inom ramen. Estetiska ämnen har ramar och regler som formar sig i lgr11 och det ska följas, men detta betyder inte att elever uteslutes från egeninflytande.

> Man har en dialog med eleverna om vi kan göra en av de här tre sakerna i slöjd tex. vill ni göra asken? eller vill ni göra fågelholken eller vill ni göra pallen?
> Ylva

Friheten begränsas via konkretisering av uppgifter. Elever får välja vilka givna ramar de har för att genomföra uppgiften. Rektorerna menar sammanfattningsvis med frihet inom ramen att det öppnar upp för möjligheter till samtal mellan lärare och elever som kan leda till kunskapsutveckling. Undervisningsformen inom de estetiska ämnena gör att elever får en paus från andra lektioner genom att ha friare händer gällande hur en uppgift genomförs.

7.3. Ämnenas betydelse (lärare)

Nedan berättar lärarna om ämnenas betydelse för elevers lärande.

7.3.1. Estetiska uttryck i andra skolämnen

Fler av informanterna lyfter betydelsen av de estetiska ämnena som hjälp för lärande inom andra skolämnen. Här är det inte det estetiska i fokus utan det är andra ämnen som är i fokus i elevarbetet, men eleven uttrycker sig estetiskt. Det kan exempelvis vara en lektion i historia där eleven skapar något som i sin karaktär har sådana egenskaper som nämnts under rubriken *Ämnenas karaktär*. Karaktären sammanfattas som *kreativitet, tolkningsbar, frihet* mm. När eleverna gör uppgifter i ett icke estetiskt ämne, blir processen och arbetsgången estetisk. Den estetiken baseras på hur pass mycket eleven använder sin fantasi och kreativitet för skapande, menar flera lärare.

Malin menar att de estetiska ämnena har med det praktiska att göra, men med det praktiska kan många andra ämnen bli estetiska på sitt sätt. Inom ämnet teknik kan det exempelvis vara hur en bro byggs, eller i ämnet historia kan eleverna berätta en historisk händelse via bilder eller andra typer av skapande. Med andra ord går allting att koppla till estetiska ämnen, beroende på vad och hur det framställs av eleverna. Med *estetik i lärande* menar läraren sammanfattningsvis att det estetiska skapandet finns i alla ämnena beroende på hur genomförandet fyller kriterier för estetikens karaktär.

7.3.2. Ämnesövergripande arbetssätt med estetiska uttrycksformer som medel

Flera lärare betonar ämnesövergripande undervisning där lärare med olika ämneskompetenser samarbetar. Det kan vara en bildlärare som samarbetar med en mattelärare, där eleverna tecknar ett drömhus och mäter och beräknar avstånd, storlek mm. på huset. Här är både den estetiska förmågan och de andra skolämnena i fokus, det vill säga i en ämnesövergripande undervisning lär sig och utvecklar eleven både den estetiska förmågan och den övriga kunskap som skolan kräver av eleverna. Linda berättar att ett samarbete med lärare i ett annat ämne kan berika lärandet. När ett estetiskt ämne influerar andra skolämnen och fler lärare samarbetar blir det ett skapande på ett rikare sätt och lärandet blir mer effektivt. Via ett samarbete i exempelvis bild, hemkunskap och matte skulle det kunna bli mer effektivt och lättare för elever att förstå och lära sig, där samarbetet skapar ett sammanhang för elevers lärande.

> Vi jobbade med perspektiv i bildämnet och vi byggde ett rum i 3d.
> Hemkunskapsfröken har samtidigt jobbat med hur ser ditt fösta egna hem ut och då hade de ritat rum i hemkunskapen och sen pratade man i matten också om volym.
> Linda

Den ämnesövergripande undervisningen skapar ett sammanhang för olika ämnen och effektiviserar lärandet genom att eleven inte behöver göra om något som redan är gjort. Eleven kan istället fokusera sig på att utvecklas vidare i processen och i sitt lärande.

7.3.3. Fördjupning i de estetiska ämnena via olika tekniker

Med denna kategori menas att elever lär sig och utvecklar sin estetiska förmåga genom att träna olika tekniker inom ämnet. Detta gör eleverna genom att lära sig och utveckla teori om det praktiska och skapande i sin estetik. Harald berättar att elever till exempel tränar på hur ett G-ackord tas, hur harmonin skapas. I den här delen är estetik och den estetiska förmågan i fokus för lärande. Malin och Elin berättar att deras förväntningar på eleverna är att de ska kunna hantera olika tekniker och förstå hur material fungerar. Lärarna menar att material-förståelse bidrar till bättre analytisk och reflekterande förmåga.

> Man ökar sin förståelse av analys när man hanterar olika tekniker och jämför med andra hur de har tänkt och också bara provar att göra det överlag, och diskutera om det
> Malin

Lärarna ovan menar att elever genom görandet kan förbättra sin analysförmåga när eleven ställer sig frågan om hur det kan blir bättre, hur det har gjorts och vad som ska göras eller inte göras till nästa gång. Eleven lär sig då att förbättra sina kunskaper och förmågor i de estetiska ämnena.

7.3.4. Användbarhet

En annan betydelse för lärande inom de estetiska ämnena är att elever kan använda sig av kunskap från de estetiska ämnenas i sin vardag. Detta kan vara båda det icke fysiska som personlig utveckling via reflektion, diskussion med elever och tänkande över det konstnärliga arbetet. Det fysiska handlar om övning med sin kropp via motorik och kännedom om olika verktyg som ses som viktigt för att klara sig i vardagen. Detta är en annan typ av lärande via estetik, där eleven lär sig hantera verktyg och lösa problem via estetik som kan bli till hjälp i vardagen. Detta kan sammanfattas som motorik samt andra förmågor som människor behöver i sin vardag rent praktiskt. Det kan vara att elever lär sig sy sina byxor, hänga tavlor mm. Linda menar att estetiska ämnen handlar om bilder och symboler, vilket samhället är starkt påverkad av.

> För att förstå sin telefon så måste man förstå bilden så det är så mycket som ingår i bildämnet…
> Linda

Att klara sig i vardagen förutsätter flera olika förmågor som handlar om den fysiska och icke fysiska förbättringsförmågan. Det fysiska kan vara problemlösning i vardagen såsom att titta på instruktionsbilder, vilket gör det lättare att förstå och hantera vardagen bättre. Det icke fysiska handlar om att utveckla sig som person. Linda och Elin kopplar det estetiska görandet till en möjlighet för personlig utveckling och ett verktyg för att bli en bättre människa och göra vardagen bättre inom det sociala. Linda fortsätter och menar att elever kan lära sig att uttrycka sig själv som människor med hjälp av de estetiska ämnena. Om elever vågar utmana sig att uttrycka sina känslor lär de sig att samtala och reflektera tillsammans med andra. Detta leder till att elever vidgar perspektiv på livet och utvecklar sig som person. Användbarhet kan sammanfattningsvis förklaras som en annan typ av betydelse inom de estetiska ämnena där elever tar till sig kunskap och förmågor som används i vardagen. Dessa kunskaper och förmågor handlar om både de materiella (hur hen sätter upp en tavla) men det hänger också ihop med den personliga utvecklingen där elever tränar på att uttrycka sig och göra något skapande och meningsfullt av sina känslor.

7.3.5 Tålamod för att lösa problem

Den sista kategorin som är betydelsefull för elevers lärande och kunskapsutveckling har döpts till tålamod för att lösa problem. Flera lärare berättar att elever lär sig och tränar på att ha tålamod för att genomföra uppgiften vid olika situationer där de behöver tänka efter och göra om det som har gått fel. Att arbeta med det estetiska bidrar till att eleverna lär sig problemlösning under arbetsprocessen. Eleverna blir enligt Malin och Paulina bättre på problemlösning via de estetiska ämnena, vilket är betydelsefullt för processen i lärande hos elever. Under arbetsgången inom de estetiska ämnena stöter elever på olika oväntade problem som ska lösas. Denna process gör att elever tänker om eller tänker annorlunda för att tackla problemet. Ett objekt som till exempel en elev arbetar med kanske går sönder eller det blir inte så som det är planerat. Detta gör att eleven ställer om sig för att genomföra på ett annat sätt till nästa gång. Under denna process kan det födas helt nya idéer. På så sätt får eleven öva problemlösning i de estetiska ämnena.

> Oj, nu blev det inte så som jag tänkt mig, men vad kan man göra då? Kan jag laga det om det går sönder, hur kan jag bygga en bro så att den inte faller isär…?
> Paulina

Paulina berättar att de estetiska ämnena förbättrar förmågan för både tålamod och problemlösning. När ett problem dyker upp under arbetsgången kommer elever att tänka på lösningen. När ett arbete blir fel ska det göras om eller lagas. En lösning på problemet kräver att tänka om och tänka till. Det kräver också att titta tillbaka och reflektera över vad som har gått fel och hur det kan lagas och fixas. Det kan också leda till hur arbetet läggs upp till nästa gång så att det inte händer samma problem igen. Denna problemlösning är träning i tålamod. När elever tänker om för att lösa ett problem som har inträffat i arbetet under lektionen blir det också en övning i att ha tålamod för att laga det till exempel.

> Ämnet slöjd påverkar elevernas karaktär och personlighet. De blir bättre på att lösa problem, de lär sig laga det som går sönder i ämnet slöjd. Världen går inte under om jag misslyckas. Jag måste lösa det här problemet, och dessa erfarenheter använder sig eleverna av utanför skolan också. Slöjd är ett ämne man kan ha med sig hela livet och utanför skolan.
> Paulina

Paulina menar att lärandeprocessen hos elever i ämnet slöjd handlar om att planera, förbereda, genomföra och slutföra. Skapandet kopplas direkt till planeringen i första stadiet. Paulina fortsätter och säger att ett skapande utan planering blir omöjligt inom slöjden. Dessa ovanstående processer utvecklar elevernas idéer och tänkande. Sammanfattningsvis menar lärarna att de estetiska ämnena är betydelsefulla för problemlösning och för att som elev få mer tålamod.

7.4. Ämnenas betydelse (rektorer)

Nedan berättar rektorerna om ämnenas betydelse för elevers lärande.

7.4.1. Inkludering och personlig utveckling

Denna kategorisering handlar om inkludering. Det innebär att lärare skapar miljöer för diskussioner för elevernas arbeten som påverkar allmänbildningen hos eleverna, vilket också leder till personlig utveckling. Peter och Ylva menar att elever förvärvar allmänbildning via de estetiska ämnena. Det kan vara till exempel vara att elever hittar på nya uttrycksformer under lektionerna. Detta leder till nya samtalsämnen mellan lärare och elever, eller mellan eleverna sinsemellan. Dessa samtalsforum skapar möjligheter för elever att utveckla sig som person. Via det eleverna skapar i de estetiska ämnena, lär de sig att se dolda motiv i bilden och vad bilden uttrycker i stort. Genom att titta på reklamanalys tex, lär sig elever att läsa den estetiska produkten och fundera på vem som är avsändare, vad som är meningen med denna typ av reklam och vilka dolda budskap som finns med reklamaffischen. Moa och Anna är också på samma bana som Peter och Ylva, och menar att elever lär sig av samhällsfrågor som leder till en allmänbildning där elever tar till sig olika kunskaper i olika ämnen och samhället via öppna diskussioner och reflektioner. Eleverna kan också använda sin konstnärliga sida och uttrycka sitt mående. Dessa uttryck formulerar sig som estetisk produkt i form av bild, slöjdframställning eller musik och uttrycker det som inte går att uttrycka i ord. Därefter kan dessa estetiska uttryck leda till öppna diskussioner och frågor som gör att elever får chansen att utveckla sig som person.

> Att diskutera med eleverna och inkludera dem, vad de har gjort och hur det ser ut, vilket samhällsperspektiv de har i sina arbeten och vad man kan förändra eller vad man kan förbättra som person….
> Moa

Rektorerna ser på elevers inkluderande som att det höjer elevinflytandet i lärande. Patryk betonar elevinflytande i lektionen som en faktor för utvecklingen. Denna utveckling sker när lärare utgår och formar undervisningen utifrån elevernas intresseområde, men också genom att låta eleverna vara inkluderade och utveckla sina idéer inom det område som de arbetar med.

> Det finns en roll för alla, det behöver inte vara att du spelar ett instrument eller sjunger, det kan vara så att du dansar…
> Patryk

Det finns potential för elevinflytande i hur undervisningen och lektionen utformas. De estetiska ämnenas karaktär skapar möjligheter för att alla på något sätt får en plats och en roll i skapandet. Detta sker antagligen genom motivation av elever och ökar elevinflytande. Ylva menar att via samtal kan eleverna lära sig om motivation, planering och utvärdering då eleverna är med på tåget. Diskussion och reflektion om elevarbeten är en viktig aspekt i lärande inom de estetiska ämnena, där elever får reflektera och tänka kring den estetiska produkten och utveckla och förbättra sig som person. Ylva och Moa menar också att estetiska ämnen i sin tur kan ge bättre självförtroende till elever som är bra på det praktiska presterandet men inte har så bra självförtroende i de andra ämnena. Elever som har lättare att förstå genom praktiska övningar får lättare en ingång för lärande i andra ämnen genom en ämnesöverskridande undervisning. Genom att exempelvis bygga ett hus i slöjd kan elever lättare hitta sammanhang med mått och beräkningar i matematik, vilket höjer självförtroendet hos elever. Förutom bättre självförtroende kan en visuell och konkret undervisning effektivisera lärande.

> Det är viktigt att inkludera elever som kanske har svårt med de teoretiska ämnena. De kan känna och klämma i slöjdlektionen och lära sig räkna och mäta för att kunna göra ett visst objekt i en viss storlek. Det kan bli mycket matematik där…eleverna mår bättre av det Ylva

Citatet ovan visar att eleverna via att *känna och klämma* arbetar på ett annat sätt via sinnena, det vill säga en inkludering av sinnena. Det kan bli en variation av det pedagogiska arbetssättet för att effektivisera lärandet. Moa och Ylva menar att den praktiska karaktären i de estetiska ämnena har stor betydelse för elevernas lärande och det ger möjlighet till att höja självkänslan hos elever som inte presterar så bra i de andra skolämnena. Detta beror på att vissa elever är mer praktiska i sina uttryck.

> Det finns de som har jätte jättesvårt i skolan men de är jätteskickliga i bild, musik och slöjd, har svårt i svenska att formulera sig, däremot kan de formulera sig i dessa ämnena hur bra som helst både rent praktiskt och teoretiskt
> Karl

Det kreativa i skapandet har samband med inkluderande av sinnen. Det innebär att elever arbetar med kroppen på ett annat sätt. Elever använder till exempel händerna, synen och andra sinnen på ett annat sätt. Peter kopplar de estetiska ämnena till något inkluderande av andra sinnen och förmågor som kanske inte används i den andra, mer traditionella ämnesundervisningen. Via inkludering av alla sinnen hos elever, skapas en ingång för elevernas känslor, egna intressen och upplevelserna är mer tillåtande och inkluderande. När eleven spelar eller sjunger en låt kan de svänga på ett sätt som förmedlar olika känslor. Där finns det möjlighet att utveckla egna känslor och möjlighet att själv styra presentation på ett annat sätt och att lära sig på olika sätt. Ylva påstår att det finns skillnad mellan elevernas lärande, där vissa elever lär sig genom det praktiska och andra mer genom det

teoretiska. Ylva ser på det som en bra kombination att elever testar både det praktiska och det teoretiska eftersom det blir möjligt för elever att lära sig och ta till sig kunskap från olika läranderedskap. Detta arbetssätt på skolan skapar en inkluderande miljö för elever där lärande erbjuds i en bredare form. Förutom ett inkluderande av elevers olikheter finns det möjligheter att eleverna också inkluderar sig och sina sinnen i lärande.

Inkludering och personlig utveckling kan enligt rektorerna sammanfattningsvis förklaras som att elever utvecklas som personer genom att läraren inkluderar elever, där de tillsammans lyfter olika samhällsfrågor genom den uppgift som framställs av elever. Denna typ av inkludering ger en bättre självkänsla hos elever, och ökar elevinflytandet i undervisningen. En annan inkludering kan vara att elever inkluderar andra sinnen för lärande såsom "känna klämma", vilket effektiviserar lärandet och också höjer självkänslan.

Lärare	**Rektorer**
Ämnenas karaktär	**Ämnenas karaktär**
kreativitet, det praktiska och tolkningsbarhet	kreativitet, arbeta med kroppen på ett annat, frihet inom ramen
Ämnenas betydelse	**Ämnenas betydelse**
estetiska uttryck i andra skolämnen, ämnesövergripande arbetssätt med estetiska uttrycksformer som medel, fördjupning i de estetiska ämnena via olika tekniker, användbarhet och tålamod att lösa problem	inkludering och personlig utveckling

Tabell 2 presenterar de estetiska ämnenas karaktär och betydelse utifrån både lärarnas och rektorernas synsätt.

7.5. Sammanfattning

Nedan sammanfattas i punktform lärarnas samt rektorernas beskrivningar på de estetiska ämnenas karaktär och deras beskrivningar gällande de estetiska ämnenas betydelse för lärande.

Ämnenas karaktär (lärare)

- Kreativitet: Lärarna kopplar samman de estetiska ämnenas karaktär med kreativitet genom att till exempel lösa olika problem via nya idéer och tankesätt. Det konstnärliga arbetet sker när eleven tänker utanför boxen och löser ett problem på en uppgift där det inte finns en mall på hur uppgiften ska lösas.
- Det praktiska: En annan karaktär för de estetiska ämnena är att elever arbetar praktiskt, det vill säga att elever arbetar med sin kropp på ett annat sätt än de andra skolämnena. Elever arbetar även med andra typer av material, som till exempel en symaskin som inte alltid är tillgänglig utanför skolans arena.
- Tolkningsbarhet: Den tredje ämneskaraktären kopplas till tolkningsbarhet och handlar om

att elever har mer utrymme kring hur hen genomför uppgiften och läraren har mer utrymme kring vad som anses vara godtagbart.

Ämnenas karaktär (rektorer)

- Kreativitet: Rektorerna kopplar samman de estetiska ämnenas karaktär med kreativitet som inbegriper valfrihet av görande, där elever tolkar och gör uppgifter på ett annorlunda sätt där det inte finns något facit, utan eleverna har nya val som i sin tur leder till nytt skapande.
- Arbeta med kroppen på ett annat: En annan karaktär för de estetiska ämnena är att elever arbetar med kroppen på ett annat sätt, som skapar en annan typ av kommunikation för lärande.
- Frihet inom ramen: Den tredje ämneskaraktären är, enligt rektorerna, frihet inom ramen. Frihet och skapande i de estetiska ämnena handlar om arbete där det inte finns en färdig lösning utan elever provar sig fram. Detta kräver en process som leder till diskussion och reflektion om arbetet, om budskapet av det skapade. Det handlar också om hur arbetet kan förklaras och förändras. Den friheten gör också att både lärare och elever har friare händer kring hur en uppgift planeras inom ramen och hur den genomförs av elever. Denna frihet ses som en "paus" för eleverna från andra skolämnena.

Ämnenas betydelse (lärare)

- Estetiska uttryck i andra skolämnen: Lärarna menar sammanfattningsvis att det estetiska skapandet finns i alla ämnena, beroende på hur pass väl genomförandet fyller kriterier för estetikens karaktär.
- Ämnesövergripande arbetssätt med estetiska uttrycksformer som medel: Det handlar om ett ämnesövergripande arbetssätt mellan olika ämneslärare, vilket i sin tur gör lärandet rikare och skapar ett sammanhang i lärandet, som också gör lärandet mer effektivt.
- Fördjupning i de estetiska ämnena via olika tekniker*:* Det handlar om att elever förbättrar sina kunskaper och förmågor i de estetiska ämnena via olika tekniker och material.
- Användbarhet: Det kan sammanfattningsvis förklaras som en annan typ av betydelse i de estetiska ämnena då elever tar till sig kunskaper och förmågor som används i vardagen. Dessa kunskaper och förmågor handlar om både de materiella (hur hen sätter upp en tavla) men hänger ihop också med den personliga utvecklingen där elever tränar på att uttrycka och göra något skapande och meningsfullt av sina känslor.
- Eleven lär sig både lösa problem och öva på att ha tålamod under arbetsgången.

Ämnenas betydelse (rektorer)

- Inkludering och personlig utveckling: Rektorerna berättar om inkludering och personlig utveckling som del av ämnenas betydelse för lärande. Elever utvecklas i undervisningen och också olika samhällsfrågor inkluderas via både lärare och elever genom den uppgift som framställs av elever. Denna inkludering ger en bättre självkänsla hos eleverna. Eleverna inkluderar andra sinnen för lärande. Via "känna och klämma" effektiviseras lärandet, som i sin tur ökar elevinflytandet och höjer självkänslan hos eleverna. Den punkten är likt lärarnas förklaring under *användbarhet* där lärare också talar om elevernas personliga utveckling och

självkänsla som ämnenas betydelse för lärande.

8. Resultatanalys

I följande avsnitt analyseras resultatet utifrån Läroplansteorin och Lindströms lärandeteori.

8.1. Nytänkande

Här nedan presenteras och kategoriseras ämnenas karaktär och betydelse i relation till berörda teoretiska utgångspunkter. Den första kategorin är nytänkande som kopplas till kategorin *kreativitet*, *frihet inom ramen* och *tålamod att lösa problemet* från resultatdelen med hjälp av teorin *den rationella läroplanskoden.* Nedan förklaras både lärarnas och rektorernas beskrivningar om de estetiska ämnena.

Nytänkande har samband med kreativitet och skapande. Det handlar om att något görs på ett sätt där lösningen inte är given i förväg eller att det finns ett färdigt facit på hur ett resultat skulle kunna vara. Flera av lärarna som intervjuats kopplar samman de estetiska ämnenas karaktär och dess kunskaper till skapande och kreativitet där kreativitet ses som att ha smarta lösningar på olika "problem". Eleverna bör exempelvis komma på nya idéer under lektionen för att genomföra uppgiften på sitt personliga sätt. Lundgren (2012) menar att det nya tankesättet är något som inte ger en lösning i förväg utan eleverna skapar något nytt, tänker nytt så att resultatet av lärande blir något nytt utifrån individens irrationalitet som bygger på individens förnuftiga och självständiga och tänkande (Lundgren 2012, s. 52). Rektorerna och lärarna menar att det karaktäristiska för de estetiska ämnena är kreativitet**.** Eleverna har då större valfrihet än i andra ämnen att göra sina tolkningar och sätta sina spår i det de gör, vilket kräver fantasi och att tänka på olika sätt. Eleverna utmanas på ett sätt där det inte finns ett facit utan eleven måste tänka ut lösningen själv. Det kräver att eleverna tänker kreativt för att det ska leda till ett nytt resultat. Dessa resultat är något som har blivit något och inte något som redan har varit (Lundgren, 2012). Rektorerna kopplar frihet till de estetiska ämnena, eftersom det i ett elevarbete finns flera olika tankesätt och lösningar på ett problem. Denna frihet ligger i elevernas arbete och lärarnas förväntningar på elever, då eleverna via problemlösningar lär sig och utvecklar kunskap. Att utveckla självständigt nya tankar och idéer går ihop med den nya läroplanskoden som nämns under *den rationella läroplanskoden* (Lundgren, 2012). Även lärarnas resultat under ämnenas betydelse visar på att elever lär sig lösa problem och ha tålamod via de estetiska ämnena. Via arbete med de estetiska ämnena lär sig eleven problemlösning som kräver att hitta olika lösningar. Sökandet efter lösningar leder till att elever tänker om eller tänker annorlunda för att tackla problemet. Genom att testa på olika lösningar på olika problem som dyker upp leder detta till att eleven ställer om sig och genomför det på ett annat sätt till nästa gång. Under denna processen kan det födas helt nya idéer. Tänkandet kopplas således till kreativitet och skapande där det inte finns ett facit på problemlösning i förhand, vilket sammanfaller med *den rationella läroplanskoden* som syftar på att uppfostra individer som skapar nytt.

8.2. Tolkningsbarhet

Den andra kategorin är *tolkningsbarhet* som kopplas till kategorierna *frihet inom ramen* och *tolkningsbarhet* under resultatet med hjälp av *transformerings-aspekten* och *den rationella läroplanskoden.* Här nedan förklaras både lärarnas och rektorernas beskrivningar om ämnen.

Lärarna menar att det finns utrymme för egen tolkning kring hur uppgiften genomförs och även hur den bedöms. De estetiska ämnena är inte lika mätbara som exempelvis ämnet matematik. Det subjektiva omdömet kring hur ett elevarbete utvecklas ligger delvis hos var och en av lärarna. Det finns mer utrymme för lärare att lägga in sina egna värderingar om vad som är godtagbart och vad som når upp till kunskapskravet. Eleverna har också utrymme för en egen tolkning av uppgiften. Detta ligger i linje med *transformerings-aspekten* där läroplanens transformering handlar om hur läroplanen tolkas utifrån olika aktörer, såsom lärare och/eller elever. Linde (2012) menar att läroplanen inte behöver styra allt utan snarare att det är uttryck för kompromisser och överenskomna riktlinjer för utveckling. Linde (2012) argumenterar för påståendet ovan och menar att ett sätt att kunna utveckla och förändra läroplanen är att titta tillbaka på *formulerings-fasen* och jämföra relationen mellan den läroplan som är formulerad med det faktiska resultat, det vill säga den teori och visionen som läroplanen innehåller i jämförelse med verkligheten. Det som avviker och blir hinder bör undersökas och avlägsnas. Linde (2012) fortsätter med sitt argument för tolkning och förändring av kursplanen och menar att den öppnar möjligheter för mer frihet att tolka eftersom allt som planeras i läroplanen inte blir verkligt. Rektorerna menar att det finns frihet i elevernas insatser och lärarnas förväntningar på elever i dessa ämnen. Om elever arbetar exempelvis med perspektiv så väljs ett motiv utifrån vad eleven föredrar i dessa ämnen. Det fria arbetet gör enligt rektorerna att arbetet kan utvecklas hela tiden och inte blir färdigt, vilket hänger ihop med *den rationella läroplanskoden* som handlar om att skapa och utveckla tankar, idéer och estetiska produkter (Lundgren 2012, s. 52). Både lärare och rektorer är således eniga om att det finns utrymme för tolkning på uppgifter från både lärare och elever, där lärare har mer frihet kring hur uppgiften ska utformas, men där också eleverna har utrymme för tolkning och frihet om hur uppgiften ska genomföras.

8.3. Utrusta eleverna inför livet och till vardagen

Den tredje kategorin är *Utrusta eleverna inför livet och till vardagen.* Här förklaras både lärarnas och rektorernas beskrivningar om ämnena från resultatredovisningens kategorier *det praktiska, arbeta med kroppen på ett annat sätt* och *användbarhet* med hjälp av teorin *moralisk läroplanskod, medborgerlig läroplanskod* och *lärande genom estetik.*

Denna kategori handlar om att eleverna förberedas inför arbetslivet och de utmaningar som de möter i vardagen. Lärarnas utsagor under rubriken *ämnenas karaktär* visar på att eleverna lär sig saker som de kan ha användning för i sin vardag. Det kan exempelvis vara hur en symaskin hanteras eller en tavla sätts upp på väggen. Dessa förberedelser har koppling till *den realistiska läroplanskoden* som syftar på det vetenskapliga och förståelsen till världen och utrustar elever med kunskap om omvärlden (Lundgren, 2012, 50ff). Resultatredovisningen för lärarna under *ämnenas betydelse* visar också att elever kan använda sig av de estetiska ämnenas förmågor i sin vardag. Rektorerna menar att elever via estetiska ämnen lär sig om kulturer och dess historia. Elever lär sig även att se dolda motiv i till exempel ämnet bild såsom vad bilden uttrycker genom att se på reklamanalys, vem som är avsändaren, vad som är meningen med en framställning, vilka dolda budskap som finns, vilket är likt *den moraliska läroplanskoden* som handlar om moral, normer och värderingar där individerna lär sig hur de handlar med sina medmänniskor (Lundgren, 2012: 50ff: Linde, 2013). Betydelsen av

undervisningen för estetiska ämnen handlar om att förbereda individer för det sociala livet där normer och värderingar är viktiga för var och en i vardagen. Det kan även kopplas till *medborgerlig läroplanskod* som handlar om den demokratiska fostran där skolan fostrar medborgare som förberedas för ett demokratiskt samhälle (Lundgren, 2012). Detta kan även kopplas till begreppet *lärande genom estetik* där eleverna tar till sig kunskaper via estetiska projekt. Detta innebär ett divergent lärande eftersom det är sådana kunskaper som eleverna inte främst lär sig utifrån kursplanen, utan snarare andra kunskaper som tillägnas via ämnespraktiken (Lindström, 2008). Båda lärare och rektorer betonar således de estetiska ämnenas effekt på hur eleverna förbereds och utrustas inför vardagsutmaningar, vilket kopplas till *moralisk läroplanskod, medborgerlig läroplanskod* och *lärande genom estetik.*

8.4. Inkludering och personlig utveckling

Den fjärde kategorin är *Inkludering och personlig utveckling.* Här förklaras både lärarnas och rektorernas beskrivningar om ämnena från resultatredovisningens kategorier *inkludering och personlig utveckling* och *användbarhet* med hjälp av teori-begreppen *lärande genom estetiken*, *moralisk läroplanskod* och *medborgerlig läroplanskod.*

Ämnenas betydelse för lärande kan bidra till personlig utveckling. Flera rektorer och lärare uttrycker att elever skapar nya uttrycksformer som gör att elever kan utveckla sig som person. Rektorerna menar att elever kan lära sig av samhällsfrågor som leder till allmänbildning genom att använda sin konstnärliga sida. Denna kategori går ihop med Lindströms teori (2008) *lärande genom estetiken* som handlar om vilka förhållningssätt och övergripande kompetenser elever kan anamma via ett djupgående engagemang i estetiska projekt. Ett djupgående estetiskt projekt blir till när elevers övergripande kompetenser är optimala, där elever hittar nya tankesätt och utvecklar sig som personer utifrån det som är karaktäristiskt för ett estetiskt ämne (Se ämnenas karaktär under resultat). Detta är *divergent* eftersom det är sådana arbetssätt där det inte är helt och hållet givet hur en personlig utveckling ska uppnås, utan det baseras på tolkningar och samtal som uttrycks kring konstverk. Det är inte givet på förhand vad det blir för samtalsämne i klassrummet, utan det beror på vad det är för konstverk, vilket bäddar för allmänbildning hos elever som de därefter kan använda sig av i nya situationer och för ett nytt syfte (Lindström, 2008).

De estetiska ämnenas pedagogiska arbetssätt görs via inkludering av olika sinnen, vilket effektiviserar lärandet som i sin tur kan leda till bättre självkänsla hos elever. Rektorerna menar att karaktären (Se ämnenas karaktär under resultat) för de estetiska ämnena har stor betydelse för elevernas lärande och att det ger möjlighet att höja självkänslan hos elever. Inkludering av elever är något moraliskt som också passar till *den moraliska läroplanskoden* som syftar till att medborgarna tar till sig en viss moral. Detta arbetssätt hänger även ihop med *medborgerlig läroplanskod* som handlar om den demokratiska fostran, vilket innebär att skolan fostrar och förbereder medborgare inför demokrati där individer ska känna sig inkluderade i samhället. Både rektorer och lärare tolkar således att de estetiska ämnena har betydelse för elevers personliga utveckling och allmänbildning. Detta kopplas till teoretiska begreppen såsom *lärande genom estetiken, moralisk läroplanskod* och *medborgerlig läroplanskod.*

8.5. Estetiskt ämne som verktyg för att lära sig andra ämnen

Den femte kategorin är *estetiskt ämne som verktyg för att lära sig andra ämnen.* Här presenteras både lärarnas och rektorernas beskrivningar om ämnena med hjälp av *Lindströms teori - lärande med estetik* och *den realistiska läroplanskoden.*

Denna kategori hänger ihop med *ämnesövergripande arbetssätt med estetiska uttrycksformer som medel* från resultatdelen och även Lindströms teori om *lärande med estetik* (se Lindström, 2008). Med *lärande med estetik* menas ämnesövergripande undervisning där flera ämneslärare samarbetar. Rektorerna påstår att de estetiska ämnena och de andra skolämnena går hand i hand, när ämneslärare samarbetar ämnesövergripande. Eleverna kan förbättra sig i ämnet svenska via exempelvis en bildframställning eller förbättra sig i matematik genom slöjd. Lindström (2008) menar med *lärande med estetiken* att integrationen av olika ämnen kan vara ämnesövergripande lektioner där till exempel en bildlektion främjar språkutvecklande arbetssätt i ämnet svenska (Lindström, 2008). Det har *konvergent* lärande som handlar om målet med lärandet, vilket i detta fall innebär att komma åt något som är givet på förhand där eleven tränar sig att tillägna sig kunskaper om de andra ämnena via de estetiska ämnena. De estetiska ämnena blir således ett medel för att tillägna sig en viss given kunskap (Lindström, 2008). Att eleven lär sig andra skolämnena går även hand i hand med *den realistiska läroplanskoden* där skolan utrustar elever med kunskap om omvärlden och bygger på idéer om att skolan ska ge vetenskaplig kunskap om världen (Lundgren, 2012). Lärare och rektorer är således överens om att de estetiska ämnena kan bli ett verktyg där elever kan förbättra sig i de andra ämnena, vilket hänger ihop med *lärande med estetiken* och *den realistiska läroplanskoden*.

8.6. Andra skolämnen som verktyg för att framställa något estetiskt

Den sjätte kategorin är *Andra skolämnen som verktyg för att framställa något estetiskt.* Här förklaras både lärarnas och rektorernas beskrivningar med hjälp av *Lindströms teori* om *lärande i estetik.*

Rubriken handlar om att eleven i ett icke estetiskt ämne som exempelvis matte, kan uttrycka sig estetiskt, men där inte själva estetiken är huvudmålet utan det blir ett medel för lärandet. Lindström (2008) beskriver *lärande i estetik* som kan innehålla en förmedling av ett budskap eller att uttrycka en stämning, det vill säga att eleven framställer ett tredimensionellt rum i slöjd men målet är att lära sig en matematisk problemlösning på mattelektionen. Lärare och rektorer lyfter således fram det estetiska i alla andra ämnena via uttrycket estetik och att estetiken baseras på hur eleven använder sin fantasi och kreativitet för skapande i de icke estetiska ämnena. Det kan exempelvis vara att eleven bygger en bro i ämnet geografi eller ritar en instruktionsbild för att förklara en text. Detta estetiska uttryck syftar inte på skapandet i sig utan det är för att förklara och underlätta lärandet i ett icke estetiskt ämne. Syftet med att skapa till exempel ett landskap i tredimensionell är för att förklara något om geografi men självaste landskapet kan vara ett estetiskt uttryck som är karaktäristiskt för de estetiska ämnena. Exemplen ovan har en *divergent* lärande vilket handlar om att kombinera det

eleven redan vet och kan och hur eleven kan göra detta på nya sätt. Det är oförutsägbart hur eleven uttrycker sig estetiskt utan det förknippas med elevers kreativa skapande. Elever kombinerar, tillämpar och använder kunskaper i nya situationer där det används för ett nytt syfte (Lindström, 2008).

8.7. Estetiska ämnen för estetik

Den sjunde kategorin är *estetiska ämnen för estetik.* Här analyseras både lärarnas och rektorernas beskrivningar med hjälp av *Lindströms teori - lärande om estetik.*

Denna kategori fokuserar på att elever lär sig och utvecklar sin estetiska förmåga genom att träna på olika tekniker inom estetiska ämnen. Lärarna menar att denna typ av lärande görs genom att eleverna lär sig och utvecklar teori om det praktiska och skapande i sin estetik. Det kan handla om att elever utforskar, tränar och utvecklar sina förmågor i att spela ackord i musikämnet eller lär sig spela en låt med ett visst instrument. Lindström behandlar samma typ av lärande under *lärande om* som inriktar sig på de baskunskaper i bild (konvergent målsättning), från den praktiska och den teoretiska delen av ämnet om material som elever använder sig av och olika sorter av tekniker för att få kunskap om olika konstnärer, stilar och genrer (Lindström, 2008). Det innebär ett *konvergent lärande* där elever ska förhålla sig till kursplanen och målen, vilket blir målet för lärandet. (Lindström, 2008).

Mål / Medel	Konvergent	Divergent
	Lärande om Estetiska ämnen för estetik	**Lärande i** Andra skolämnen som verkty för att framställa något estetiskt.
Medel	**Lärande med** Estetiskt ämne som verkty för att lära sig andra ämnen	**Lärande genom** Inkludering och personlig utveckling Utrusta eleverna inför livet och till vardagen

Tabell 3 visar resultatanalysen som handlar om estetiska läroprocesser.

8.9. Sammanfattning

Under detta avsnitt har sju kategorier presenterats utifrån Läroplansteorin och utifrån Lindströms lärandeteori. Här följer en kort sammanfattning av dem:

1. Nytänkande: Det har samband med kreativitet där det inte finns ett färdigt facit för hur ett elevarbetes slutresultat ska vara, vilket hänger ihop med *Den rationella läroplanskoden* som syftar till att uppfostra individer som skapar nytt (Lundgren, 2012).

2. Tolkningsbarhet: Det handlar både om elevernas tolkning av uppgiften och även om hur läraren tolkar själva bedömningen av uppgiften. Eftersom dessa ämnen inte är lika mätbara som andra skolämnena finns det utrymme för egen tolkning om hur uppgiften genomförs av elever och bedöms av lärare. Detta ligger i linje med *transformerings-aspekten* där läroplanens transformering handlar om hur läroplanen tolkas utifrån olika aktörer (Linde, 2012). Genom utrymme för tolkning och frihet om hur elevarbetet utformas, kan det vara i ständig utveckling vilket hänger ihop med *den rationella läroplanskoden* som handlar om att skapa och utveckla tankar (Lundgren 2012, s. 52).

3. Utrusta eleverna inför livet och till vardagen: Denna kategori handlar om att eleverna förbereds inför arbetslivet, vilket har samband med *realistisk läroplanskod* som syftar på det vetenskapliga och på förståelsen för omvärlden där elever får med sig kunskap om omvärlden (Lundgren, 2012). Avsnittet tar även upp samhällsnormer, vilket kopplas till *den moraliska läroplanskoden* som syftar till att individerna lär sig om moral, normer och värderingar. Det kopplas till *lärande genom estetiken* och har en *divergent* lärande (Lindström, 2008).

4. Inkludering och personlig utveckling: De estetiska ämnenas pedagogiska arbetssätt sker via inkludering, vilket effektiviserar lärandet som i sin tur kan leda till bättre självkänsla hos eleverna. Inkluderingen kopplas till *medborgerlig läroplanskod,* vilket handlar om den demokratiska fostran. De estetiska ämnena bidrar till personlig utveckling och allmänbildning och det kopplas även till *lärande genom estetik*. Det har en *divergent* lärande (Lindström, 2008).

5. Estetiskt ämne som verktyg för att lära sig andra ämnen: Det handlar om ämnesövergripande där eleverna kan förbättra sig i andra skolämnena, vilket går ihop med *lärande med estetiken*. Det har en *konvergent* lärande (Lindström, 2008).

6. Andra skolämnen som verktyg för att framställa något estetiskt: Det handlar om att eleven i ett icke estetiskt ämne uttrycker sig estetiskt, vilket kopplas till Lindströms (2008) *lärande i estetik.* Detta handlar om att uttrycka ett budskap eller en stämning via en estetisk form. Detta har en *divergent* lärande (Lindström, 2008).

7. Estetiska ämnen för estetik: Denna kategori fokuserar på att elever lär sig och utvecklar sin estetiska förmåga genom att träna på olika tekniker inom estetiska ämnen. Det kopplas till *lärande om estetik* som handlar om fördjupning inom de estetiska ämnena och den har en *konvergent* lärande (Lindström, 2008).

9. Diskussion

Rektorernas och lärarnas syn på de estetiska ämnenas karaktär kan sammanfattas i rubrikerna *Kreativitet, Det praktiska, Arbeta med kroppen på ett annat sätt, Frihet inom ramen* och *Tolkningsbarhet.* Ämnenas betydelse sammanfattas som *Estetiska uttryck i andra skolämnen, Ämnesövergripande arbetssätt med estetiska uttrycksformer som medel, Fördjupning i de estetiska ämnena via olika tekniker, Användbarhet, Tålamod att lösa problem* och *Inkludering och personlig utveckling.* Resultatet från den här studien visar på att de rektorer som intervjuats har liknande syn på de estetiska ämnena. Rektorernas beskrivningar om ämnenas betydelse för lärande ligger nära lärarnas. Naidoo och Peterson (2015) menar att för en förbättrad elevprestation och övergripande skolförbättring behöver ledare ha kännedom om läroplanen. Rektorer måste således vara välinformerade om läroplanen, undervisningsmetoder och bedömning (Naidoo och Peterson, 2015). Rektorerna visar i studien att de har övergripande förståelse för de estetiska ämnenas innehåll genom sina definitioner på ämnenas karaktär och betydelsen för lärande. Både rektorerna och lärare har en samsyn på de estetiska ämnenas karaktär och elevernas lärande, vilket inte stämmer överens med Ludvigsson och Falkners (2019) undersökning. Författarna beskriver i sin undersökning att det finns brist i kunskap kring ämnena och lärande hos rektorer för att handla och leda verksamheten. Forssten (2017) lägger också vikt vid rektors pedagogiska ledarskap där rektorerna bland annat har kunskap om skolans olika komponenter. Detta kan handla om rektorernas kunskap om ämnena, lärarnas arbete och lärarnas upplägg på undervisningen, som sedan hjälper rektorerna att genomföra konkreta insatser i skolans arbete, vilket ses som något positivt för elevers lärande och leder till en bättre skola (Forssten, 2017). Resultatet i den här studien visar att rektorerna uttrycker liknande eller kompletterande beskrivningar som lärarna om ämnenas karaktär och ämnenas betydelse för lärande. Rektorerna beskriver karaktären för de estetiska ämnena so *Kreativitet*, *Arbeta med kroppen på ett annat sätt* och *Frihet inom ramen*. Det som är karaktäristiskt för de estetiska ämnena enligt lärarna är *Kreativitet, Det praktiska* och *Tolkningsbarhet*.

Rektorerna berör vissa frågor under *Elevers inflytande* som handlar om lärande där elever lär sig på olika sätt såsom att arbeta med hårda och mjuka material. Detta visar rektorers kunskap om läroplanen för de estetiska ämnena, där står det tex i det centrala innehållet för slöjd att elever ska arbeta med olika material och tekniker (Skolverket Lgr 22). Både lärarna och rektorerna betonar exempelvis ämnesövergripande lärande vilket också visar på betydelsen av rektorernas ledarskapsroll i det pedagogiska arbetssättet och vilken betydelse de estetiska ämnena har för ett effektivt lärande hos elever. Rektorerna lyfter till exempel upp elevinflytande och personlig utveckling som i sin tur hänger ihop med de estetiska ämnenas betydelse för elevernas lärande, men det är också ett övergripande mål i läroplan för grundskolan (Skolverket Lgr 22). Både rektorernas och lärarnas beskrivningar om ämnenas betydelse för lärande är således kompletterade med varandra, vilket har en påverkan på en förbättrad elevprestation och övergripande skolförbättring. Naidoo och Peterson (2015) menar att för en förbättrad elevprestation och övergripande skolförbättring behöver skolledare ha kännedom om läroplanen som i sin tur kan påverka bättre kommunikation mellan ledning och personal. Mestry och Govindasamy (2021) menar också att skolledningen som bygger starka samarbetskulturer och har kännedom och engagemang i olika skolämnen bidrar till kunskapsutvecklingen och lärandet hos elever. Även Lorenza (2021) belyser rektorernas syn och engagemang på estetiska ämnen som att det påverkar hela skolans syn på de estetiska ämnena och på elevernas lärande och kunskapsutveckling.

Både Sotiropoulou-Zormpala (2012) och Lindström (2008) lyfter upp något som sammanfaller med rubriken *Fördjupning i det estetiska ämnet via olika tekniker* under resultatdelen, där elever lär sig att förbättra sina kunskaper och förmågor inom de estetiska ämnena. Att förbättra sina kunskaper

och förmågor går även hand i hand med kategorin i ämnenas karaktär *Användbarhet* under resultatdelen. Detta syftar på att i de estetiska ämnenas undervisning lär sig elever att klara sig i vardagen. Att hantera olika material som att lära sig att sy ett par byxor eller tillverka ett pingisracket blir då i syfte att öka elevers kunskaper i sin vardag. Sotiropoulou-Zormpala (2012) skriver även om undervisning *genom konsten* där konsten används som ett undervisningsverktyg, vilket blir detsamma som *Fördjupning i de estetiska ämnena via olika tekniker* under resultatredovisningen. En annan aspekt som Sotiropoulou-Zormpala (2012) kallar för *estetisk undervisning* handlar om ämnesövergripande undervisning där de estetiska ämnena används i de andra skolämnena. Detta har samband med *Annan typ av kommunikation* och *Ämnesövergripande arbetssätt med estetiska uttrycksformer som medel* under resultatredovisningen där rektorer och lärare lyfter upp ämnesövergripande undervisning.

De estetiska ämnenas undervisning handlar om att bland annat utforska, experimentera och utveckla sig som person. Detta kan enligt McLennan (2010) skapa *en utbildningskultur* som ger eleverna möjlighet att utveckla sina kunskaper. Både rektorer och lärarnas syn beskriver frihet inom ramen där elever har en viss frihet att tolka uppgifterna, vilket enligt McLennan (2010) skapar lust att lära sig, det vill säga vägarna för ett framgångsrikt livslångt lärande. McLennan (2010) lyfter också upp processens betydelse i elevers skapande och lägger mer vikt på processen än produkten. Det ger barnen möjlighet att diskutera, ifrågasätta, experimentera och aktivt engagera sig inom estetiska ramar, vilket bidrar till att eleverna har ett vidgat perspektiv. Detta kopplas till diskussion och samtal som sker mellan lärare och elever under lektionstid. Både rektorerna och lärarna i denna studie lyfter upp personlig utveckling via samtal och diskussioner om samhällsfrågor genom elevarbeten. Enligt rektorerna leder öppna diskussioner och reflektioner till allmänbildning där eleverna tar till sig olika kunskaper i olika ämnen och om samhället. Under rubriken *Användbarhet* från resultatdelen framkommer att lärarna lägger vikt på processen i elevarbete för personlig utveckling. I likhet med lärarna lyfter McLennan (2010) fram processen via diskussion med elever där det leder till personlig utveckling. Den utvecklingen kan enligt lärarna i denna studie nås via reflektion, diskussion med elever och tänkande över det konstnärliga arbetet och det fysiska via motorik och kännedom om olika verktyg. Det estetiska görandet skapar möjlighet och verktyg för att bli en bättre människa och göra vardagen bättre.

Både rektorer och lärare lyfter upp tolkningsbarhet som en aspekt för de estetiska ämnena och som skapar möjligheter men också utmaningar. Detta skapar frihet och möjligheter för nya idéer och kunskaper, vilket kan bidra till ständigt förändringsarbete och till en likvärdig skola. Lärarna har stor frihet kring hur de planerar och formar sina undervisningar vilket kan vara utmanande. Utmaningarna definieras som att det inte finns ett tydligt svar på hur de ska mäta resultaten på elevernas arbeten. Här kan ett kollegialt lärande ha positiv effekt på lärarnas utveckling. Aspelin och Persson (2013) menar att genom interaktion och samspel utvecklas lärarnas identitet och kunskapsutveckling. Ett samarbete mellan ämneslärare via kollegialt lärande blir betydelsefullt för verksamhetens utveckling och tydliggör förväntningarna på elevernas prestationer. Lärarna lär sig via kollegialt lärande i grupp genom interaktion och kommunikation (Aspelin och Persson, 2013).

9.1. Slutsatser och förslag på vidare forskning

Slutsatsen kan sammanfattas som att de estetiska ämnena innehåller kreativitet, att tänka och tolka fritt, mm. Betydelsen för elevers lärande, vid estetiska ämnesundervisning, presenteras som att

elever ökar sina kunskaper och förmågor inom olika ämnesområden. Elever kan exempelvis fördjupa sig i själva estetiken där elever tränar sin kreativitet, lär sig tänka fritt och tänka utanför boxen som passar in i den rationella läroplanskoden som är aktuell för vår nutida läroplan, där skapande ligger i fokus. Elever kan även fördjupa sig i de andra ämnena genom de estetiska ämnenas praxis. Fördelen med det är att eleverna inkluderar sina sinnen på ett annat sätt än via de andra skolämnena, vilket skapar ett sammanhang för lärandet på ett annat sätt och även har en positiv inkluderande effekt på elevers olikheter. Processen är också en viktig del i de estetiska ämnenas karaktär, där eleverna via diskussioner och öppna frågor får kunskap om samhället och även blir mer allmänbildade. En annan slutsats är att båda rektorer och lärare har ett likvärdigt och kompletterande synsätt på ämnenas karaktär och betydelse för lärande som i sin tur bidrar till elevers lärande och kunskapsutveckling. En tredje slutsats visar på att de estetiska ämnena inte är lika mätbara som andra skolämnen, vilket kan bädda för behovet av kollegialt arbete inom skolverksamheten. I det kollegiala arbetet kan ämnenas kunskap tydliggöras och berikas med nya inputs och tankesätt. Studien kan även underlätta och tydliggöra de estetiska ämnenas karaktär och kan förhoppningsvis bli ett material för pedagoger och rektorer som kan vara till hjälp i ett förändringsarbete.

Förslag till vidare forskning är att titta närmare på andra skolformer såsom lågstadiet och gymnasiet och att även inom dessa skolformer titta närmare på rektorernas och lärarnas syn på estetiska ämnena. Det blir intressant att undersöka hur både lärare och rektorer ser på dessa ämnes karaktär och kunskapsutveckling hos eleverna. Med flera studier inom andra skolformer kan det bli mer övergripande och fördjupande kunskap om dessa ämnen.

9.2. Metoddiskussion

Enligt Bryman och Bells (2017) är det svårt vid kvalitativa studier att påvisa hög validitet och reliabilitet. Det kan exempelvis handla om att forskaren inte kan uppfylla krav för precision. Jag har försökt att ställa frågor så tydligt som möjligt så att informanten förstår mina frågor, men det är ändå svårt att påvisa hög validitet och reliabilitet i undersökningen eftersom det är jag som tolkar deras påståenden. För att öka validiteten och reliabiliteten använde jag mig av begreppet *konfirmering* som handlar om att vara objektiv. Jag tycker att det generellt är svårt att vara objektiv, men jag har försökt att vara objektiv och att inte lägga in mina egna värderingar och undvikit att ställa ledande frågor. En annan aspekt som kan vara en nackdel i undersökningen är generaliseringen. Jag har intervjuat fem rektorer och fem lärare, vilket gör det svårt att generalisera studiens resultat. Att ha litet urval kan därför påverkar reliabiliteten i rapporten. Med en kvantitativ studie däremot skulle generaliserbarheten kunna ökas.

I denna studie finns det vissa begränsningar kring att samla materialet. Rektorerna och lärarna är insatta i vilka kunskapskrav och undervisningsmetoder som finns i de estetiska ämnena, men något som jag märkt av datan är att rektorerna inte är lika detaljerade som lärarna i sina beskrivningar av ämnenas betydelse för elevers lärande. Lärarna är mer detaljerade än rektorerna om hur till exempel elever lär sig bättre via ämnesövergripande undervisning. I resultatet för lärarna om ämnenas betydelse finns det flera rubriker än rektorernas. Kanske skulle jag ha ställt fler och mer specifika följdfrågor till rektorerna som till exempel: hur tror du eleverna lär sig ute i vardagen? Hade jag exempelvis ställt en sådan fråga skulle jag kanske kunna få mer detaljerade och nyanserade svar från rektorerna, vilket begränsade materialet för studien.

10. Referenser

Aspelin, J & Persson, S. (2013). *Om relationell pedagogik*. Gleerups utbildning AB.

Bryman, E & Bell, A. (2017). *Företagsekonomiska forskningsmetoder.* 3. uppl. Liber

Englund, T. (2005). *Läroplanens och skolkunskapens politiska dimension.* Daidalos. Dahlgren, L. & Johansson, K. (2015). Fenomenografi. I Andreas Fejes & Robert Thornberg, (Red) *Handbok i kvalitativ analys,* s 162-175. Liber.

Dimenäs, J. (2007). *Lära till lärare. Att utveckla läraryrket - vetenskapligt förhållningssättoch vetenskaplig metodik.* Liber AB.

Forssten, S., A., (2017). *Stärkt pedagogiskt ledarskap - Rektorer granskar sin egen praktik.* Doktorsavhandling vid pedagogiska institutionen. Karlstad Universitet. https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1145701/FULLTEXT01.pdf

Jarl, M., (2013) Om rektors pedagogiska ledarskap i ljuset av skolans managementreformer. *Pedagogisk Forskning i Sverige*, *(18)*3-4, SIDOR https://open.lnu.se/index.php/PFS/article/view/1367/1211

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun.* Studentlitteratur AB.

Larsson, H. (2016). *Idrott och hälsa - i går, i dag, i morgon*, Första upplagan. Liber.

Linde, G. (2012). *Det ska ni veta!: en introduktion till läroplansteori!*. Tredje upplagan. Studentlitteratur.

Lindström, L. (2008). Estetiska lärprocesser om, i, med och genom slöjd. *Kritisk utbildningstidskrift*, NR 133/134 (1–2/2008). http://krut.a.se/133/krut133-134.pdf

Lorenza, L., (2021) Arts curriculum are better resourced and supported when the principal is focussed on the student experience. *Merewyn Singapore: Springer Singapore Curriculum perspectives*, 2021, Vol.41 (2), p.187-199 https://gu-se-primo.hosted.exlibrisgroup.com/primo-explore/search?query=any,contains,Arts%20curriculum%20are%20better%20resourced%20and%20supported%20when%20the%20principal%20is%20focussed%20on%20the%20student%20experience%20&search_scope=default_scope&sortby=rank&vid=46GUB_VU1&lang=sv_SE

Ludvigsson, A. & Falkner, C. (2019). Fritidshem-ett gränsland i utbildningslandskapet. *Nordisk tidskrift for pedagogikk och kritik, Volum* 5 | 2019 | pp. 13–26 http://hj.diva-portal.org/smash/get/diva2:1318149/FULLTEXT01.pdf

Lundgren, U. P. (1989). *Att organisera omvärlden: en introduktion till läroplansteori*. Tredje upplagan. Liber.

Lundgren, U. P. (2012). Den svenska läroplansteoretiska forskningen – en personligt hållen reflektion. I Englund, T. Forsberg, E. & D. Sundberg. (red.). *Vad räknas som kunskap?: läroplansteoretiska utsikter och inblickar i lärarutbildning och skola.* s. 39-61) Liber.
Läraren. *Argument för estetiska ämnen* (hämtad: 2021,11 september). Grundskolläraren. Hämtad från
https://www.lararen.se/grundskollararen/skapande-amnen/argument-for-estetiska-amnen-

McLennan, D. (2010). Process or Product? The Argument for Aesthetic Exploration in the Early Years. *Early Childhood Educ J*. 38:81–85
https://www.proquest.com/docview/617320157/fulltextPDF/7B0A19D904184F37PQ/1?accountid=11162
https://www.proquest.com/docview/617320157?parentSessionId=CFV8TuLcsl%2FTwoe83I0BWXnC4Xu2ykQ9yGsQ13WmR5Y%3D&pq-origsite=primo&accountid=11162

Mestry, R. och Govindasamy, V. (2021) The Perceptions of School Management Teams and Teachers of the Principal's Instructional Leadership Role in Managing Curriculum Changes *Dordrecht: Springer Netherlands Interchange* (Toronto. 1984), 2021, Vol.52 (4), p.545-560 https://link-springer-com.ezproxy.ub.gu.se/article/10.1007/s10780-021-09425-5

Naidoo & Peterson, (2015). Towards a leadership programme for primary school principals as instructional leaders. *South African Journal of Childhood Education , v5 n3 Artikel* 371 2015. https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1187278.pdf

Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet. (1995). Skolverket
https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a6549cc/1553957866629/pdf1069.pdf

Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (2022). Skolverket
https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/laroplan-och-kursplaner-for-grundskolan/laroplan-lgr22-for-grundskolan-samt-for-forskoleklassen-och-fritidshemmet

SFS 2010:800. *Skollag*.
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800

Skolinspektionen (2010). *Rektors ledarskap. En granskning av hur rektor leder skolans arbete mot ökad målupp- fyllelse.*
https://www.skolinspektionen.se/globalassets/02-beslut-rapporter-stat/granskningsrapporter/tkg/2010/rektor/rektors-ledarskap---slutrapport-2010.pdf

Skolverket (2015a). *Bild musik och slöjd i grundskolan*. Skolverke
https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a65b9a1/1553966261698/pdf3496.pdf

Skolverket (2015). *Fritidshemmet - lär känna läroplanen*. Skolverket https://www.skolverket.se/publikationsserier/ovrigt-material/2016/fritidshemmet---lar-kanna-laroplanen

Skolverket (2015c). *Systematiskt kvalitetsarbete -för skolväsendet. skolverkets allmänna råd med kommentarer.* Skolverket. https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a65a0f1/1553964634365/pdf2901. pdf

Skolverket (2022). *Estetisk verksamhet.* Skolverket. https://www.skolverket.se/undervisning/grundsarskolan/laroplan-och-kursplaner-for-grundsarskolan/laroplan-for-grundsarskolan?url=907561864%2Fcompulsorycw%2Fjsp%2Fsubject.htm%3FsubjectCode%3DGRSAEST01%26tos%3Dgrsar&sv.url=12.5dfee44715d35a5cdfa889 e

Sotiropoulou-Zormpala, M. (2012). Aesthetic Teaching: Seeking a Balance between Teaching Arts and Teaching through the Arts. *Art Education, Vol.113 (4),* p,123-128

Sotiropoulou-Zormpala, Marina (2012). Reflections on Aesthetic Teaching. *Art Education, Vol 65.(1)*, p, 6-10

Ståhlkrantz, K. (2019). *Rektors pedagogiska ledarskap- en kritisk policyanalys*. (Linnaeus University Dissertations No 342/2019) [Doktorsavhandling, Göteborgs universitet]. Gothenburg University Publications Electronic Archive. https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1272783/FULLTEXT01.pdf

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk samhällsvetenskaplig forskning*. Elanders Gotab. Vetenskapsrådet. https://www.vr.se/download/18.68c009f71769c7698a41df/1610103120390/Forskningsetiska_principer_VR_2002.pdf

11. Bilaga

11.1 Bilag 1

Samtycke

Hej!

Jag heter Karzan Perdawidi och skriver min Magisteruppsats i utbildningsledarskap vid Göteborgs Universitet 2022. Jag jobbar som lärare sedan fler år tillbaka. Syftet med studien är att undersöka rektorers och lärares beskrivningar om de estetiska ämnenas karaktär samt betydelse för elevers lärandeprocess och kunskapsutveckling. Frågeställningarna är:

- Hur beskriver rektorer respektive lärare de estetiska ämnenas karaktär?
- Vilka beskrivningar har rektorer respektive lärare i grundskolans estetiska ämnen om ämnenas betydelse för elevers lärandeprocess och kunskapsutveckling?

Intervjun kommer att ta mellan 30 till 60 minuter. Under intervjun kommer jag att ställa frågor kring de estetiska ämnenas karaktär och betydelsen för lärande hos elever. Du kommer att vara anonym i undersökningen. Undersökningen kommer endast att användas i studiens syfte. Jag kommer att spela in intervjun men inspelningen kommer att sparas endast hos mig under uppsatsperioden och därefter kommer jag att radera den. Ditt deltagande är frivilligt och du kan avbryta intervjun när du vill. Jag ber härmed om ditt samtycke via mail eller att du skriver under när vi ses.

Härmed ger jag mitt medgivande att Karzan får intervjua mig och använda materialet från intervjun i sin uppsats.

Namn:_____

Underskrift och datum:_____

MVH/
Karzan Perdawidi

11.2. Bilaga 2

Intervjufrågor

- **Ämnenas karaktär**
- Vad är ett estetiskt ämne?
- Vad är innehållet i ett estetiskt ämne?
- Hur skiljer sig ett estetiskt ämne från andra skolämnen?
- vad är särkilt karaktär för ämnet estetik?
- finns det likheter och skillnader mellan estetiska ämnena?
- Vad gör ni i lektionerna , vilka uppgifter? hur genomför ni detta
- Vad bidrar de estetiska ämnena till i elevernas lärandeprocess?

- **Syftet med lärande**
- Vilka mål/förväntningar har du att elever uppnå i Estetiska ämnen?
- Vilka förväntningar finns att elever bli bättre i sin vardag med ämnet Estetik?
- Vad lär man sig?
- Hur tolkar lärare/ni kursplanen kunskapskravet för estetiska ämnen?
- Hur konkretiserar du kunskapskravet i din undervisning?
- Vilka faktorer finns det som påverkar undervisningen?
- Finns det hinder för att genomföra läroplanen i undervisningen? vad isf?
- Vilka faktorer påverkar undervisningens innehåll?
- Förutom läroplanen finns det andra faktorer som styr undervisningen? vad isf